

שו"ת הלכה למעשה בהלכות שבת

שנכתבו ע"י האברכים במסגרת הלימוד בכולל

הלכות הדלקת נרות שבת

האבכר ר' מנחם מענדל הלוי שיחי' בייטש

מהו טעם תקנת הדלקת נרות שבת?

תיקנו חכמים שידליק אדם נר שבת בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת, ואיתא בגמרא שהדלקה זו היא משום שלום בית (שבת, כג, ב), ופירש רש"י שהשלום הוא שלא יהיה הולך באפילה ונכשל (שם, כה, ב ד"ה הדלקת).

ובטעם חובת ההדלקה, כתב רש"י שהוא משום כבוד שבת שיאכל סעודתו באור (שם, ד"ה חובה), ובספר היד החזקה להרמב"ם מצינו בטעם התקנה שהיא מפני עונג שבת (הלכות שבת פ"ה ה"א) וכבוד שבת (שם פ"ל ה"ה) ולא הזכיר שהוא משום שלום בית אלא בהלכות חנוכה בד"ה קדימת נר שבת לנר חנוכה? (פ"ד ה"ד).

ובשולחן ערוך אדה"ז (סימן רס"ג סעיף א) כתב בעיקר טעם התקנה "משום שלום בית, שלא יכשל אדם בעץ או אבן" וחייב אדם לאכול סעודת הלילה אצל אור הנר שזה בכלל עונג שבת הוא³ (וכשו"ע ס' רס"ג ס"ב) שיהיה ביתו מואר ולא יאכל בחשכה, ולכן צריך להדליקו אצל שולחנו במקום שאוכל שם סעודת שבת, ונר זה שאוכל אצלו הוא עיקר מצות הדלקת נרות.

ומדליקו סמוך לכניסת השבת שיהיה ניכר שמדליקו לכבוד שבת⁴ (שו"ע ס' רס"ג ס"ד, ושם בהגהת

1 מקורו ממדרש תנחומא על פרשת נח "נר שבת מנין שנאמר 'וקראת לשבת עונג'".

2 ראה הביאור בזה בלקו"ש חט"ו עמ' 473. ונקודת הביאור הוא שאין זה בגדר חיוב נר שבת שהוא משום עונג שבת וכבוד שבת אלא זהו טעם נוסף שיש בנר שבת ולכן קודם הוא לנר חנוכה משום ש"כל התורה נתנה לעשות שלום" ואף "השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו".

3 מה שהשמיט אדמוה"ז טעם זה בס' רמ"ב העוסק בדיני עונג וכבוד שבת, י"ל דהוא מפני שאור הנר מוסיף בעונג אכילה ושת" הנמנה שם (לקו"ש חט"ו עמ' 825) וראה עוד בהביאור הנ"ל הערה 2.

4 אדמוה"ז בשולחן ערוך שלו השמיט הטעם בהדלקת הנר שהוא משום כבוד שבת. וכותב הרבי בהוספות ללקו"ש שם דדוחק לומר שסומך על זה שבדין סמיכות ההדלקה לכניסת שבת הביא הטעם שיהיה ניכר שהוא לכבוד שבת. וצ"ע ממכתב בלקו"ש ח"א ע' 092 שם כותב כ"ק אדמו"ר שאדמוה"ז הביא שניהם, היינו ב' הטעמים שהביא הרמב"ם בהדלקת נרות שהוא משום כבוד ועונג.

הרמ"א דאם הדליקו מבעוד יום (קודם פלג המנחה שהוא שעה ורבע זמניות קודם הלילה) צריך לכבותו ולהדליקו שוב.⁵

מהו מספר הנרות שיש להדליק?

עיקר ההדלקה היא בנר אחד.⁶ ויש מכוונים לעשות ב' פתילות בנר זה, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור (תשב"ץ ס' ז והובא בטור וש"ע ס' רס"ג ס"א). וזהו בנר של שמן, אך בנר של שעווה או של חלב וכיו"ב מדליקין ב' נרות נפרדים. ומנהגים שונים יש להוסיף עוד נרות דיש שמדליקות שבע נרות כנגד שבעת ימי השבוע (מהאריז"ל והובא בשל"ה מס' שבת דקל"ט וכן פסק במ"א סק"ב) ויש שמדליקות עשרה כנגד עשרת הדברות (הובא בשל"ה ובמ"א שם) ויש שמדליקות כנגד כל בן ובת מבני משפחתן (מנהג נשים וראה לקו"ש חי"א ע' 289).

כיצד תנהג אשה ששכחה להדליק נרות?

אשה ששכחה להדליק פעם א', מוסיפה כל ימיה נר אחד על הנרות שהיתה רגילה קודם לכן (מהרי"ל והובא ברמ"א ס' רס"ג ס"א). והדלקת נר זה קנס היא שלא תשכח. לפיכך האשה שנאנסה ולא יכלה להדליק, אינה צריכה להוסיף נר זה על נרותיה (מגן אברהם ס' רס"ג סק"ג).

ואם שכחה כמה פעמים מוסיפה בכל פעם, כדי שיהיה לה היכר וזכרון שתהא זהירה בכבוד שבת ולא תבוא לידי שכחה (ב"ח).

וכן פסק בשו"ע הרב.

אם הגיע בין השמשות ועדיין לא הדליקה כיצד תנהג?

אשה ששכחה ולא הדליקה נרות שבת, והגיע בין השמשות ונאסרה במלאכה, יכולה לומר לנכרי ולצוות עליו להדליק לה נר, והיא תברך קודם שתהנה לאור הנר.

והתירו לה אמירה לנכרי בין השמשות בדבר זה, מפני שהיות ונהגו הנשים להדליק הנרות ונזהרות בזה מאד נעשה להן הדלקה זו כצורך גדול שהתירו בו שבות בבין השמשות. אך יכולה לומר לו להדליק נר אחד בלבד ולא יותר, שבנר אחד יוצאת ידי חובתה.

ולעניין הברכה הכריע אדמו"ר בשו"ע שלו סימן רס"ג קו"א ס"ק ג' שמברכת על הדלקה זו אף שנעשית על ידי נכרי.

ולכאורה איך תאמר וציוונו להדליק והנכרי לא נצטווה?, מפני שאין המצוה בהדלקה לכשעצמה אלא בהנאה לאור הנר. ודומה הדבר לנכרי שבנה סוכה שיכול הישראל לברך בשיבתו בה "לישב בסוכה". אלא

5 מהנפק"מ בין ב' הטעמים להדלקת נרות האם הוא מצד כבוד או עונג כתב כ"ק אדמו"ר והובא בלקו"ש שם (1) במודר הנאה מחבירו, דכבוד שבת אין לו בזה הנאה. (2) כבוד מתחיל תיכף, כבוד - כשחשכה.

6 המובא מראבי"ה סקצ"ט שאין להדליק פחות משני נרות - כנראה דעת יחיד הוא (לקו"ש שם). ויתירה מזו כתב במשנ"ב (סק"ו) דנראה שטוב יותר נר א' יפה ולא ב' גרועין.

ששם ישנה פעולת ישיבה של ישראל ולכן מברך לאחר זמן בעת הפעולה, וכאן ההנאה מהנר מתחלת מיד ולכן מברכת מיד.

ויש לדמות גם כן לנכרי שנטל ידיו של ישראל, שהישראל מברך, דעיקר המצוה נעשית בגוף הישראל. ואף כאן עיקר המצוה היא בהנאת הישראל. ובנוסף הברכה בעיקר יכולה לברך להדליק נר והכוונה בזה שיהיה נר דולק או שציוונו להדליק נר אם אינו דולק מקודם, ועיקר הציווי הוא על ההנאה. אך אדמו"ר הזקן כתב שם שמסתבר לומר שצריכה לברך על הדלקת הנר.

על מי מוטלת חובת הדלקת הנר?

חובת הדלקת נרות הינה על האנשים והנשים כאחת. אמנם זהירות מיוחדת ודין קדימה יש בה לנשים לפי שהן מצויות בביתן ומתעסקות בצרכי הבית (רמב"ם פ"ה מהלכות שבת ס"ג) ועוד יש שהוסיפו לפי שהאשה כיבתה נרו של עולם (דהיינו חוה בחטא עץ הדעת) תבוא ותאיר נרו של עולם (ממדרש והובא בטור ס' רס"ג וכן פסק במ"א סק"ז).

ומובא מהאריז"ל שעל הבעל יש להתעסק בתיקון הפתילות להדלקת הנרות, וכן פסק בשו"ע אדה"ז ועוד שידליק הבעל בשאר חדרים שאין האישה מדלקת שם.

בענין חובת ההדלקה על כל אדם ובכל מקום

על פי הטעמים שנתבאר לעיל מובן אשר צריך אדם להדליק בכל מקום בו יהיה בשבת בין אם אוכל שם בין אם יש לו שם איזה תשמיש מפני שלום בית. וכן שעל כל אדם לאכול אצל הנר מצד עונג שבת ולהדליק הנר מצד כבוד שבת.

ועל כן, באם נוסע אדם מביתו ומתארח אצל אחרים אם יש לו חדר המיוחד שלו צריך להדליק שם בברכה (שו"ע אדה"ז ס' רס"ג ס"ט). ובאם אין לו חדר המיוחד לו או שיש לו חדר המיוחד לו אך יש לבעל הבית איזה תשמיש בחדר זה שאז חובת הדלקת על בעה"ב, יש עדיין מצוות הדלקת נרות על האורח. ולכן באם מדליקים עליו בביתו משלו וכגון אדם נשוי שאישתו מדלקת בביתו משלו, יוצא ידי חובה בהדלקתה (שם) (וכפשוט שאוכל וישן במקום הנר כדי שיוכל לקיים מצות עונג שבת באכילה לאור הנר ושלא יכשל בעץ ואבן). אך באם אין מדליקים עליו בביתו וכגון בחור אזי עליו להשתתף בפרוטה בהדלקת בעה"ב וכך יוצא ידי חובת הדלקת הנר (שם).

ובאם סמוך על שולחן המארח אזי הרי הוא כבני ביתו ויוצא ידי חובה בהדלקת הנר של בעה"ב (שם).

לסיכום: על כל אדם לצאת ידי חובה בהדלקת הנר משלו או בהשתתפות עם אחר המדליק, ועל כל מקום שאדם משתמש בו בשבת איזה תשמיש להיות בו נר דלוק. יוצא מן הכלל מי שסמוך על שולחן אחרים שיוצא ידי חובת הדלקת הנר בהדלקת הנרות שלהם.

דין בחורי ישיבה

ע"פ הנ"ל, בחורי ישיבה הנוסעים מביתם וישנים בפנימיית הישיבה וסמוכים על שולחן הישיבה באש"ל, אינם צריכים להדליק בברכה כל אחד ואחד לעצמו אלא יוצאים ידי חובה בהדלקת הנרות של האחראי

מטעם הישיבה⁷. אך עליהם לדאוג שבמקום המיוחד להם (חדרם בפנימיה) יהיה אור שלא יתהלכו באפילה וכשלו בעץ ואבן. ובאם רוצים יכולים להדליק שם נר ולברך על הדלקה זו.

ובאם מתארחים אצל משפחה ולנים שם ואוכלים שם שאזי סמוכים על שולחנם אינם צריכים כלום שיוצאים ידי חובה בהדלקת בעה"ב. אך באם אינם סמוכים על שולחנם, אזי באם יש לו חדר מיוחד מדליק שם ומברך ובאם אין לו חדר מיוחד משתתף בהדלקת בעה"ב על ידי שיתן לו פרוטה או שיוכה לו בעה"ב חלק בנר. ובאם לן בישיבה ואוכל אצל משפחה שאזי יש לו חדר המיוחד לו בישיבה, חייב להדליק שם אף שאוכל אצל הנר אצל בעה"ב מפני שאינו יוצא בהדלקת הנר של הישיבה שאינו סמוך על שולחנה.

בדין האיש שנסע מביתו או האישה שנסעה מביתה

והאיש שנסע מביתו ואשתו מדליקה בביתו חייב בהדלקת הנר כאשר יש לו חדר המיוחד לו ואזי צריך להדליק משום שלום בית שלא יכשל בעץ ואבן. או שאינו אוכל במקום שהדליקו בו נר, אזי צריך להדליק במקום אכילתו. אך באם אין לו חדר המיוחד לו ובעה"ב מדליק שם יוצא ידי חובה במה שמדליקה אשתו בביתו מפני שהוא משלו, ולגבי מקום אכילתו יוצא בנר של בעל הבית. והחובה על בעל הבית לדאוג שיהיה קצת אור [אפילו מבחוץ] בחדר של האורח, משום שלום בית שלא ייכשל בעץ ואבן.

והאשה שנסעה מביתה ובעלה מדליק בביתה, ורוצה להדליק נרות בברכה, יכולה להדליק בחדר המיוחד לה או במקום אכילתה ולתוספת אורה אף שיש שם נרות של אחרים או במקום אכילת אחרים באם אין שם נר אחר וכדלהלן.

וזוג נשוי שנסע מביתו להתארח צריכים להדליק בחדר המיוחד להם שלא יכשלו בעץ ואבן ובאם אין להם חדר המיוחד להם יכולים להדליק במקום אכילתן ולתוספת אורה.

האם מותר להדליק ולברך במקום שכבר הודלקו נרות שבת על ידי מישהו אחר כאשר המדליק השני אוכל שם? וכאשר המדליק הראשון אוכל שם והמדליק השני אינו אוכל שם?

שניים או שלושה אנשים שאוכלים יחדיו וכל אחד רוצה להדליק ולברך בעצמו, במחבר (ס' רס"ג ס"ח) נסתפק בדין זה ופסק דספק ברכות להקל ורק אחד יברך אך ברמ"א שם פסק דכל אחד יכול לברך במנורה משלו (ובפרי מגדים הקל עוד יותר דנשים עניות שאין להן אלא מנורה אחת יכולות לברך כל אחת בפני עצמה אף במנורה זו) וכן פסק אדמו"ר הזקן דבמקום האכילה יכול להדליק עוד לתוספת אורה (שם ס"י) (פרט לסומא שאף שנהנית מאורה וכדאיתא בשו"ע או"ח ס' ס"ט בנוגע להלכות ברכות ק"ש בכל זאת אין לה הנאה מתוספת אורה (שם ס"ב)). ושלא במקום האכילה יכול להדליק בחדר המיוחד לו ושיש לו בו איזה תשמיש או בכל מקום שיש בו הנאת אכילה אף שהוא מיוחד לאחרים (שם ס"י).

ונשים הצריכות להדליק בבית הכנסת הסמוך לבית הטבילה שהשמש משתמש שם לצורך אכילה, יכולות להדליק בברכה ולתוספת אורה אע"פ שאינם נהנות איזה הנאה שם, אך לכתחילה תהנה שם בעצמה בלילה איזה הנאת אכילה (שם ס' י"א).

7 ועוד שבאם משלמים שכר לימוד אזי נר הישיבה נקנה מכספי כל התלמידים, אך לכאורה צ"ע מפני שאין בנר שווה פרוטה לכל תלמיד.

קבלת שבת בהדלקת נרות

יש מן הראשונים הסוברים שבהדלקת נרות חלה קבלת שבת ואסורים במלאכה (דעת בה"ג). יש מהם שהתירו באם התנו על כך בפירוש שאינם מקבלים שבת בהדלקה זו (מרדכי) ויש שחלקו אומרו שאין תנאי מועיל בזה (כל בו בשם הרי"ף). אך יש החולקים בכלל ואומרים שאין קבלת שבת תלויה כלל בהדלקת נרות אלא באמירת ברכו בתפילת ערבית (ומהם תוס' והרא"ש ור"י) ופסק בשו"ע אדה"ז שעיקר כדעה זו שקבלת שבת הינה בתפילת ערבית (ס' רס"ג ס"ז).

אמנם כתב הרמ"א (שם ס"י) וכן פסק אדמו"ר שהמנהג הוא שהאישה המדלקת נרות שבת מקבלת על עצמה שבת בהדלקה זו אלא אם כן התנתה עליה שלא לקבל, אך שאר בני הבית מותרים במלאכתם. ומפני דעת היש אומרים הנ"ל שאין תנאי מועיל והדלקת נרות הינה קבלת שבת, פסק אדמוה"ז שלא תתנה האישה אלא בשעת הצורך.

ולכן האישה שמדליקה נרות תתפלל תפילת מנחה של ערב שבת קודם הדלקת נרות שבהן מקבלת על עצמה שבת. ולאחר שהדליקה הנרות לא תכבה את הגפרור שהדליקה איתו מפני שזו מלאכה אסורה בשבת, אלא תשליכהו.

וכל זה דווקא בהדלקת הנרות הסמוכות למקום האכילה שהן עיקר המצווה (אור זרוע) וכן כל זמן שעסוקה בלהדליק הנרות עדיין לא קיבלה שבת ויכולה לסיים ההדלקה (ב"י ד"ה כתב בה"ג).

ופסק אדמוה"ז שהמנהג הוא דווקא באישה המדלקת אך האישה אינו מקבל שבת בהדלקתו אלא באמירת ברכו דמעמידין על עיקר הדין, ומכל מקום טוב שיתנה על כך בפירוש.

ובמקרה שהתנתה האישה שאינה מקבלת על עצמה שבת בהדלקה זו, יש על הבעל לקבל על עצמו שבת (שו"ע אדה"ז ס' רס"ג ס"א) מפני שההדלקה צריכה להיות סמוכה לשבת שיהיה ניכר שהיא לכבוד שבת (שו"ע ס' רס"ג ס"ד) ובאם אין ניכר יש לכבות הנר ולהדליקו שוב לכבוד שבת (רמ"א שם) ואזי תהיה ברכת האישה על הנר לבטלה.⁸

זמן הברכה על הדלקת נרות

כל המצוות מברכים עליהן עובר לעשייתן ולכן יש מי שאומר שתברך האשה קודם להדלקה, אך יש מי שאומר שבברכת הדלקת נרות כבר מקבלת על עצמה שבת ותהיה אסורה בהדלקת הנר (רמ"א ס' רס"ג ס"ה), ולכן תיקנו שתברך אחר ההדלקה אך תכסה את עיניה ולא תהנה מן אור הנרות עד לאחר הברכה וכך תהיה הברכה עובר לעשייתן (רמ"א שם). (גם ביו"ט תברך אחר שהדליקה אף שאין הדלקת הנר מלאכה אסורה ביו"ט, כדי שלא לחלק (מג"א)). וכן פוסק אדמוה"ז (ס"ח).

8 ויכולה לברך אף שהיא אינה מקבלת שבת ובעלה מקבל, מפני שהאישה המדלקת מודלקת בשליחות בעלה, שהטלת שלום בבית הוטלה עליו שהוא בעל הבית והיא מודלקת בשליחותו ומפני שהוא מקבל שבת בהדלקה זו ואם כן ניכר שהיא לכבוד שבת, הרי הוא נפטר בברכה זו ואינה לבטלה. (שו"ע אדה"ז ס' רס"ג קו"א ב).

שהייה וחזרה

האברך ר' מנחם מענדל שיחי' גופין
והאברך ר' משה רב הלוי שיחי' וייס

האם מותר להשהות על כירה או פלטה מאכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי?

במסכת שבת דף עג. מצינו שאחד מאבות מלאכות האסורין בשבת היא מלאכת הבישול, כמבואר במשנה "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו' והאופה". ובגמרא שם דף עד: מבואר דאופה היינו מבשל "אמר רב פפא שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה תנא דידן סידורא דפת נקט".

מצד דין בישול מותר להניח מאכל על האש בערב שבת אף שהוא מתבשל בשבת. עם זאת, חכמים אסרו להשאיר מאכל על האש במקרים מסוימים בהם יש חשש שיבוא לחתות בגחלים ולזרוז את הבישול והתירו שהייה רק כאשר אין את חשש זה וכמו ששינו במשנה במסכת שבת דף לו: "כירה שהסיקה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר".

ובגמרא שם נחלקו חכמים וחנני' בהגדרת האיסור. לדעת חנני' האיסור חל רק על תבשיל שעדיין לא התבשל כשיעור מאכל בן דרוסאי, אך במאכל שכבר התבשל כשיעור זה מותר להשהותו ללא הגבלה. ולדעת חכמים האיסור נאמר גם בתבשיל שהתבשל כמאכל בן דרוסאי ואפילו כאשר התבשל כל צרכו, ורק כאשר השהיית התבשיל על האש מזיקה לו (מצטמק ורע לו) – מותרת השהייתו ללא כל תנאי.

ולהלכה כתב הרי"ף שם "איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא, אבל לשהות משהין אע"ג שאינו גרוף ואינו קטום ומתני' חנניא היא, או דילמא האי לא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא ופליגא דחנניא, ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות ואי גרוף וקטום אין ואי לא לא". דהיינו כדעת חכמים, שכל עוד והתבשיל אינו מצטמק ורע לו אין להשהותו על האש (מלבד באופנים שהתירו חכמים), וכן פסק הרמב"ם בהלכות שבת פ"ג ה"ד, שאילתות, רמב"ן (מלחמות שם) ועוד.

אך בתוספות שם דף לו: ד"ה 'אמר רב ששת' הביאו בשם רבינו חננאל ורש"י פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן דרבא דאמר תרוייהו תננהי סבירא ליה כוותיה וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא (דף יט: ט) כחנניה ומותר להשהות אפי' באינה גרופה" דהיינו שפסקו כחנני' להתיר השהיית תבשיל ללא תנאי 'שהיה' כאשר הגיע לבישול כבן דרוסאי, וכן פסק הר"ז הלוי שם.

ומשום כך כתב הרא"ש שם סימן א "ובשביל שרבו הדעות בפסקא זו וישראל מדקדקים במצוות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניה".

בשולחן ערוך סימן רנג סעיף א פסק המחבר "כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש מקום שפיתת שתי קדירות, אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זיתים, או בעצים אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אלא אם כן נתבשל כל צרכו, והוא מצטמק (פירוש, הולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה. או שהיה חי שלא נתבשל כלל, דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי", דהיינו כדעת הרי"ף וסיעתו המחמירה ולאחר מכן הביא "ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פירוש שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו) או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו מותר להשהותו על גבי כירה", שהיא דעת רש"י וסיעתו המקילה.

בפשטות, כוונת השולחן ערוך לפסוק כדעה הראשונה והמחמירה, וכהכלל שכשהמחבר מביא סתם ויש אומרים, הלכה כסתם. אך במגמת כהן במשמרת השבת שער ב' פרק ה' הוכיח שהמחבר פסק כרש"י וסיעתו כיוון שבבית יוסף סימן רנג הביא "כתב ר"י בח"ג דפירות הנאכלים חיים דינם כתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ומצטמק ויפה לו ואסור לשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה וזהו לדעת הרי"ף וסייעתו אבל לדעת רש"י וסייעתו מותר כדין תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שנתבאר לעיל דשרי", ובשו"ע סימן רנד סעיף ד פסק המחבר בזה "פירות שנאכלין חיינ מותר ליתנם סביב הקדירה אף על פי שאי אפשר שיצלו קודם חשכה", דהיינו כרש"י וסיעתו

וברמ"א סימן רנג סעיף א כתב על דברי המחבר "ונהגו להקל כסברא האחרונה".

ובשו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף ט פסק כהרמ"א להקל, והתיר השהיית מאכל שהתבשל כשיעור בן דורסאי על גבי הכירה ללא תנאי 'שהייה'. אמנם בסימן רנד בקונטרס אחרון ס"ק א כתב "הרוצה לחוש לדברי הרי"ף וסיעתו וכו'" משמע שנותן מקום להחמיר כדעת הרי"ף. ובשבת כהלכה פרק ח סעיף כב כתב שרבים נהגו להחמיר שהתבשיל יהיה מבושל כל צרכו מערב שבת ולהניחו על גבי כירה גרופה וקטומה בשביל לצאת ידי כל הדעות.

גרופה וקטומה בזמנינו:

מאחר שהתפשט המנהג להחמיר ולא להשהות שום תבשיל (מלבד מצטמק ורע לו) מלבד באופן שהתירו חכמים – שהכירה תהיה גרופה או קטומה, נוהגים לכסות את הכיריים בטס מתכת 'בלעך' וראוי שיכסה גם את כפתורי הכיוונות⁹ אף שמעיקר הדין סגי בכיסוי מקור החום בלבד.

ובאשר לפלטה חשמלית, דנו האחרונים ובכללות קיימות שלוש גישות:

1. יש שהחמירו ביותר וסברו שהפלטה נחשבת כאש גלוי' כיון שכולה גוף חימום אחד ואינה מכוסה בדבר נוסף שמכסה את מקור החום והופך אותו ל'קטום'¹⁰.
2. הגישה הרווחת בין פוסקי זמנינו לדון את הפלטה החשמלית ככירה גרופה וקטומה כיון שלא שייך בה חיתוי והגברת החום כך שהשהיית כל תבשיל על הפלטה מותרת לכתחילה¹¹.
3. יש שהקילו עוד יותר ודנו את הפלטה החשמלית כדבר שאין בו דרך בישול כלל, כך שמותר להשהות עלי' כל תבשיל בערב שבת ואף מותר להחזיר אלי' תבשיל במשך השבת כאשר אין בתבשיל כל חשש בישול (כלומר שמבושל כל צרכו ועדיין חם במידה הנדרשת)¹²¹³.

9 שבת הלוי ח"א סי' צא ושם אף הוסיף שזהו מן הדין, ועיין בשבת כהלכה פ"ח סי"ב ובהערות.
10 שו"ת ישכיל עבדי (ובתשובה מאוחרת יותר חזר בו מאחר ויש היכר בפלטה שמיועדת לשבת בלבד), הגר"מ אליהו זצ"ל (קול צופיך מס' 402 ע' 3) ועוד.
11 שו"ת הר צבי (ח"א סימן קלו), שו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סימן כו), הגרש"ז אויערבאך ועוד רבים.
12 על פי כל התנאים שנתבארו בריש סימן רנג.
13 שו"ת יחוה דעת (ח"ב סימן מה) ויש מקום לומר שכן היא דעת אדה"ז מכך שכתב (בקו"א ס"ק י) לגבי המעזיבה שעל התנור שמותר להחזיר אלי' בשבת "פשיטא דאינו מקום הראוי לבישול כלל בתחילה" ולכאורה הוא הדין בפלטה שאין הדרך לבשל שם בתחילה ואכ"מ.

טוחן

האברך ר' מנחם מענדל הלוי שיחי' וולס

האם ישנם מאכלים שמותר לחותכם דק בשבת?

במסכת שבת דף עד: "א"ר פפא אהאי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן". ונחלקו הראשונים בביאור המימרא:

בתוספות שם כתבו "דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי", ובדף קיד: כתבו התוספות בענין מה שהתירו קניבת ירק ביום הכפורים " ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות".

הרמב"ם בהלכות שבת פכ"א הי"ח כתב "המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב. לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן. אבל מחתכין את הדלועין לפני בהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין טחינה בפירות". ובפרק ז הלכה ה כתב "כיצד המחתיך את הירק מעט מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה".

בהגהות מיימוניות שם אות ע הביא דברי התוספות בדף עד: והוסיף "וה"ר יוסף פירש בשם רבינו שמואל (רשב"ם) דלחם מותר לפרר מאחר שכבר נטחן (לא מציינו טוחן אחר טוחן) ורא"מ כתב דאסור לפרר פירות לפירורין דקין".

הרא"ש כתב "פר"ח ז"ל עצי דקלים שעומדים תיכי תיכי כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפצו חייב משום טוחן ופי' הגון הוא דומיא דסלית סילתי ומה שפרש"י דפריס סילקא שמחתך ירקות דק דק פירוש תמוה הוא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אין שייך ביה טחינה".

בתרומת הדשן סימן נו כתב "ואיכא למימר דבבשר מבושל או צלי דבנ"ד כ"ע מודו דשרי ולא דמי לעצים ופירות ולחם דאינהו כולי גידולן מן הארץ ויש במינן טחינה כגון תבואה וקטנית דעיקר טחינה שייך בהו אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י"ל דבאוכל כזה לכ"ע לא שייך בהו טחינה".

בשו"ת הרשב"א חלק ד תשובה עה כתב "מסתברא דהא דפריס סילקא, דוקא במחתך דק דק, כדי לאוכלו למחר, או אפי' לבו ביום, ולאחר שעה. לפי שדרכו של סילקא לחתכו דק דק בשערב (אולי צ"ל: בערב) בשולו. וכל שדרכו בכך, ומניחו לאחר שעה חייב. אבל לאוכלו מיד, מותר".

היוצא מדבריהם כמה כללים במלאכת טוחן:

הכלל המרכזי הוא דברי התוספות מלאכת טוחן היא רק בסילקא (ובפשטות גם בדבר הדומה לו).

והיחודיות של סילקא יש בו כמה פירושים: א. דבר מאכל (הגהות מיימוניות). ב. אינו דבר מאכל (רא"ש). ג. דבר מאכל שחותכין אותו לבישול (רמב"ם). ד. דבר מאכל שהוא גידולי קרקע (תרומת הדשן).

כלל נוסף הוא דברי הרשב"ם שאין טחינה אחר טחינה.

כלל נוסף הוא דברי הרשב"א שאין טחינה אם אוכל לאלתר.

להלכה פסק הטור בסימן שכא "אסור לחתוך הירק דק דק, שדומה לטוחן". והמחבר שם סעיף יב פסק "המחתך הירק דק דק חייב משום טוחן". אמנם הרמ"א שם הביא את ההיתרים של טחינה אחר טחינה ושל טחינה לאלתר. ובסעיף ט הוסיף המחבר "מותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק בסכין".

על פי זה פסק בשו"ע אדה"ז שם סעיף ח כתרומת הדשן שאין טחינה במאכלים שאינם גידולי קרקע, ובסעיף י הוסיף לפסוק כרשב"ם שאין טוחן אחר טוחן, והביא בסתם את שיטת הרשב"א שמותר טחינה לאלתר.

אדה"ז שם מוסיף שהב"י ועוד מפקפקים בהיתר של טחינה לאלתר, ולכן "נכון לחוש לדבריהם לזוהר לחתוך את הירק (שקורין שלאטי"ן) לחתיכות גדולות קצת שאז אין בו משום טוחן לדברי הכל".

אמנם אדה"ז אומר שבמדינתנו נהגו לחתוך צנון דק מאוד ויש להם על מי שיסמוכו ולא יתחילו לחתוך עד אחר יציאה מבית הכנסת כי צריך שיהא סמוך לסעודה ממש.

ויעויין בשו"ע אדה"ז שם סעיפים ז-ח השינויים שכתב לעשות בעת חיתוך מאכלים לחתיכות דקות.

בונה

הנ"ל

האם מותר להחזיר ידית הדלת שנפלה ונשמטה ממנה?

במסכת שבת דף קכב: "ת"ר דלת כו' ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע יש סתירה בקרקע".

הטור בסימן שח פסק "דלת כו' ושל לול של תרנגולים אסורין בין ליטול בין להחזיר", והמחבר שם סעיף ט העתיק לשונו והוסיף "דכיון דמחובר לקרקע אית ביה בנין וסתירה.

ובשו"ע אדה"ז סימן שיג סעיף יז פסק "אבל דלת של בית כו' אסור בין ליטול בין להחזיר שכל דבר המחובר לקרקע יש בו בנין וסתירה. ועל דרך זה כתב בסימן תקיט סעיף ד "שהמסלק צירים הללו מן חורם חייב משום סותר והמחזירם חייב משום בונה אפילו אינו תוקע בחזקה כמו שנתבאר בסימן שיג".

על פי זה כתב בשבת כהלכה בפרק כט שאם נפלה ידית של דלת אסור להחזירה בשבת, כיוון שהדלת מחוברת לבית והידית מחוברת לדלת, הרי שבהחזרתו מוסיף דבר לבנין המחובר.

(ואם אינו מחבר את הידית עם מסמר כתב השבת כהלכה שם הערה קנח שהאיסור הוא מדרבנן, ויעויין שם הטעם שמדמה זאת לאבנים בשורות בלא טיט).

ובמסכת עירובין דף קב. כתוב במשנה "נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח מותר במקדש והנגרר במדינה", והגמרא פוסקת הלכה כר' יהודה בנגרר אמר רבא והוא שקשור בדלת. ועל פי זה פסק הטור בסימן שיג "ונגר שהוא יתד שנועלין בו ותוחבין אותו באסקופה למטה ודומה טפי לבנין לא סגי בהכי ואין נועלין בו אלא אם כן יהא קשור, וכן פסק המחבר שם סעיף א, וכן פסק אדה"ז שם סעיף ג.

הפסקי תשובות שם אות ג אומר על פי האשל אברהם מבוטשאטש שידיית של דלת הרי היא דומה לנגר. אם כן יוצא שלפי שיטתו ידיית שנפלה ואינה קשורה בדלת אסור להחזירה, אך אם הידיית קשורה בדלת מותר להחזירה (ויעויין בשו"ע סוג הקשר הנצרך בזה).

בנין וסתירה בכלים

הנ"ל

נפלו ברגים מאחד השולחנות, האם מותר להחזיר את הברגים? האם כתחליף מותר לפתוח שולחן מתקפל העשוי מבסיס ברזל (ללא דפנות) שעליו מניחים דיקט?

במסכת שבת דף קכב: "ת"ר דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין". והקשו בגמרא מדוע דלת של מגדל נוטלין ולא מחזירין הרי אם יש בנין בכלים יש סתירה בכלים, ואם אין סתירה בכלים אין בנין בכלים. אביי תירץ שיש בנין וסתירה בכלים וגורסים "שניטלו" ולא 'נוטלין'. רבא פרך את שיטת אביי, וביאר שאין בנין וסתירה בכלים והסיבה שאסור להחזיר היא גזירה שמא יתקע. הטור בסימן שיד פסק כרבא שאין בנין וסתירה בכלים, וכן פסק המחבר שם סעיף א, וכן פסק אדה"ז בסימן שיג סעיף יט.

המשנה במסכת עירובין דף לד: הביאה דין "נתנו במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב". והקשו בגמרא מדוע העירוב מועיל הרי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, רב ושמואל תירצו שמדובר במגדל של לבנים וכשיטת ר"מ כו'. ודייק הרא"ש שם בסימן ה שמדברי רב ושמואל משמע שבקושיא הבינו שמדובר במגדל של עץ, והסיק מכך הרא"ש שמה שאמרו שאין בנין וסתירה בכלים זה בכלי גרוע, אבל יש בנין וסתירה בכלי גמור. הטור בסימן שיד פסק כרא"ש, וכן פסק המחבר שם סעיף א, וכן פסק אדה"ז בסימן שיג סעיף יט.

אדמו"ר הזקן שם מבאר שחיבור העץ ע"י מסמר נחשבת בנין כלי גמור. אך הנחת בסיס ועליו דיקט הרי היא בנין גרוע ומותרת.

אוהל

הנ"ל

האם מותר לפתוח גגון של עגלת הילדים כשכבת?

איסור עשיית אהל:

במסכת שבת דף קכה: "אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת". ופירש רש"י שם ד"ה 'שאינ' "לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה".

הטור בסימן שטו פסק "אסור לעשות אפילו אהל עראי בשבת ויום טוב" והמחבר שם סעיף א העתיק דבריו.

ואדה"ז שם סעיף א פסק "אסור לעשות אהל דהיינו גג המאהיל עליו להגן מאיזה דבר וכו'".

היתר עשיית כסא טרסקל:

ובדף קלח. "מנקיט אביי חומרי ותני כו' אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה".

הטור בסימן שטו פסק "וכן כסא העשוי פרקים וכשרוצין לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפל מותר לפותחו לכתחילה" והמחבר שם סעיף ה העתיק לשונו. והמג"א שם ס"ק ח מבאר הטעם בשם רש"י "דלאו מידי עביד אלא ליתובי בעלמא". ומוסיף "ומהאי טעמא שרי להעמיד החופה ולסלקה כו' כ"כ בטל אורות". וכן פסק אדה"ז שם סעיף יג.

גגון של עגלה:

ובשיטת המג"א שהתיר לפתוח חופה, צריך ביאור דלכאורה חופה אינה דומה לגמרי לכסא טרסקל, כי הרי כסא טרסקל אינו עשוי להאהיל על מה שתחתיו בשונה מחופה שהיא עשויה להאהיל על מה שתחתיה.

ובפמ"ג שם באשל אברהם מבאר שלפי המג"א ההיתר בכסא טרסקל הוא מפני שהוא מחובר ומוכן. א"כ מובן שגם חופה שהיא מחוברת לעמודים מותר לפותחה בשבת.

על פי זה כתב הפסקי תשובות שם אות ט ובהערה 96 שלשיטת הפמ"ג מותר לפתוח גגון של עגלה בשבת כיוון שהוא מחובר ומוכן.

אמנם בשו"ע אדה"ז שם סעיף יג כתב שדין זה מדובר דוקא בגג שאינו מתכוין בו לעשיית אהל. משמע שלשיטתו מותר לפתוח חופה בגלל שהיא עשויה לנוי. אבל גגון של עגלה שעשוי להגן מפני החמה וכדו' אי אפשר להשוות לדין זה.

בבדי השלחן סי' ק"כ ס"ק ח כתב גגון של עגלה אינו דומה לכסא של פרקים, כיוון ששם עיקר ההיתר הוא לפי שאינו מכוין לעשיית אהל, אבל כאן דכונתו להאהיל ולהגן על התינוק אסור.

אמנם ברמ"א סימן תרכו סעיף ג כתב לגבי גג המאהיל על סוכה מפני הגשמים "אפילו ביום טוב שרי לסוגרן ולפתחן אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן" והמג"א שם ס"ק ח מבאר הטעם משום "דהוה כפתח". ועל דרך זה כתב אדמו"ר הזקן שם סעיף כ "אם יש לדלת זו צירים שסוגר ופותח בהם הרי היא כפתח גמור ומותר לסגרה ולפתחה בשבת ויו"ט כו". ובשבת כהלכה פרק ל אות מה ובהערה פח שם כתב שמדין זה מוכח שיש להתיר לפתוח גגון של עגלה בשבת כיוון שהוא מחובר בצירים.

אמנם יש לדון בהוכחה זו דהנה במג"א שפירש על תיבת 'צירים' "דהוה כפתח" משמע שעצם זה שהגג מחובר עם צירים זה עושה אותו לפתח. אמנם אדמו"ר הזקן הוסיף בדבריו וכתב "אם יש לדלת כו' הרי היא כפתח גמור" ולא כתב גג כלשון הרמ"א, א"כ אפשר שלדעתו דוקא דלת של גג שהיא יכולה לשמש בתור פתח הרי היא כפתח גמור גם כאשר היא גג שעשוי להגן. ומה שאדה"ז כתב 'שיש לה צירים' אף על פי שדלת של פתח רגיל מותר לפותחה גם ללא צירים. מפני שדלת זו אינה עשויה לפתוח ולסגור תנודי שהרי אם יש גשמים היא סגורה זמן רב ואם כן הדרך היחידה להתיר את פתיחת הדלת היא על ידי ציר, ואדה"ז מחדש שבדלתות הגגין שבנוסף לבעיה הרגילה של פתיחת דלת משום שותר יש בזה בעיה של אהל צריך שזה יהיה ציר שסוגר ופותח בו ולא מספיק היכר ציר, אבל בגגון של עגלה שאי אפשר להשתמש בו תשמיש של פתח אולי אין דינו כפתח גמור, ואסור לפותחו כיוון שלא מצינו סברא שציר יתיר פתיחת גג גמור שאינו דלת.

אמנם אולי יש להביא ראיה לשיטת אדה"ז בזה, ממה שכתב בסימן שטו סעיף טז "טלית כפולה כו' ונכנס וישן שם בצל בין ב' קצוותיה כו' אע"פ שאין לה גג טפח כו' ואם היתה כרוכה על המוט מבעוד יום ויש בקצוותיה חוטין תלויין שמושכין אותה בהם על המוט לפורסה לכאן ולכאן מותר למשכה בהם בשבת" ובסעיף יז שם כתב "אבל אם יש לה גג טפח כו' אין החוטין מועילין כלום כו' כיון שהיא נטויה כדרך נטיית אהל קבוע לא הקילו בה חכמים כלום שמא ימלך עליה שתהא קבועה".

ולכאורה טלית זו היא דומה לגגון העגלה שעשוי גם כן ליתן על לתינוק הנמצא בין ב' קצוותיו. ובגגון העגלה בדרך כלל יש טפח והוא מחובר ע"י ברזל על דרך החיבור שעל ידי החוטין. ואדה"ז כתב שטעם האיסור ביש בגגה טפח הוא "כיון שהיא נטויה כדרך נטיית אהל קבוע לא הקילו בה חכמים כלום שמא ימלך עליה שתהא קבועה". א"כ הרי זה תלוי בצורת הגגון, שאם הוא משופע כמו אהל קבוע (כפי שהגדיר כן אדה"ז אהל קבוע בסימן שטו סעיף טו) ואפשר להשאיר את הגג פתוח באופן קבוע הרי גם כאן קיים חשש זה. אבל גגון של עגלה שאינו משופע, הרי אינו נטוי כדרך נטיית אהל קבוע ומותר לפותחו כיוון שחוטיו שפותחין אותו בהם קשורים אליו. וכן אם זהו גגון המונע את יציאת התינוק כשהוא פתוח, ג"כ לא שייך בו חשש שמא ימלך עליה שתהא קבועה ויש להתיר לפותחו.

ולהלכה למעשה יעשה אדם כפסיקת רבותיו וכפי הבנתם.

אמירה לנכרי

הנ"ל

כדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים האם הוא אסור – האם מותר לומר לגוי לעשות את המלאכה?

בסי' שיג סעיף יז אדה"ז מביא שיש מחלוקת לענין סותר על מנת לבנות, שלפי התוס' הוא חייב רק אם דעתו שבנין האחרון יהיה יותר טוב מהראשון. אך לפי רש"י והפוסקים הוא חייב אפילו אם בדעתו לבנות כאותו בנין שהיה מתחילה. ואדה"ז לא מתיר להוציא חלונות ע"י נכרי מטעם זה. וכע"ז בסי' שמ סעיף ב אדה"ז אינו מתיר אמירה לנכרי במקום שיש מחלוקת הפוסקים.

בסי' שיג סעיף יט אדה"ז מביא את שיטת התוס' והרא"ש שיש בנין וסתירה בכלים בבונה ושובר כלי שלם, ובסי' שיד סעיף יד אדה"ז מביא שהרא"ם חולק וסובר שאין בנין וסתירה בכלים אפילו בבנין וסתירה גמורים, ואדה"ז מתיר לומר לנכרי לשבור מנעול ולהוציא דלת מצירים של ארון מטעם זה.

בסי' רעט סעיף ה אדה"ז מביא את שיטת המחבר שאם אדם התנה שהוא יטלטל נר לכשיכבה מותר לטלטלו כשיכבה, כי דבר שבבין השמשות לא הוקצה לכל השבת אינו נחשב בסיס לדבר האסור כשהדבר האסור יסתלק. ואת שיטת הרמ"א שחולק וסובר שכיוון שהבסיס הוקצה לבין השמשות הרי הוא מוקצה לכל השבת. ואדה"ז מתיר לומר לנכרי לטלטל את הנר לאחר שהשלהבת תכבה.

הגרמ"ש אבישיד מחלק בין המקרים של סימנים שיג ושמ לבין המקרים של סימנים רעט ושיד. בסימן שיג ושמ המחלוקת היא האם הדבר אסור מדאורייתא או מדרבנן (אלא שרוצים להתיר שבות במקום מצוה), לכן אדה"ז אינו משתמש בהיתר של אמירה לנכרי בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים, אך בסי' רעט ושיד המחלוקת היא האם הדבר אסור או שהוא מותר לגמרי ואפילו מדרבנן, בזה אדה"ז משתמש בהיתר של אמירה לנכרי בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים.

חינוך קטנים

האברך ר' יהושע שיחי' טל

האם האמא מחויבת בחינוך ילדיה?

במסכת יבמות דף קיג: אתא לקמיה דרבי פדת אמר ליה זיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם דאי משכחי להו מייתי להו אלמא קסבר אקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו וכו'". ובמסכת גידה דף מו: "לאותן

המוזוהרים עליו שמע מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו הכא במאי עסקינן כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים".

על פי זה פסק הרמב"ם בהלכות שבת פרק כד הלכה יא "קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טלטל בכרמלית אין בית דין מצווין להפרישו. וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו".

הטור בסימן שמג העתיק דבריו ותמה עליו "ואיני יודע למה כתב העובר על שבות דרבנן, דאפילו באיסור דאורייתא נמי אין ב"ד מצווין להפרישו, כההיא דבפרק חרש דאירכסו מפתחות דבי מדרשא בר"ה וא"ר יוחנן לידבר טליא התם, פירוש שנאבדו מפתחות של בית המדרש בר"ה וצוה שיוליכו נערים שימצאום שם ויכניסום, וקאמר טעמא משום דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, אלמא אפילו באיסור דאורייתא נמי. אע"ג דקא בעי למייתי ליה סיוע מהרבה משניות ומוקי להו באיסור דרבנן, מ"מ דברי ר' יוחנן לא נדחו. וכ"פ בספר המצוות ובעל התרומות".

ולהלכה כתב המחבר שם סעיף א "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו (מאיסור דאורייתא) ולהאכילו בידים אסור אפילו בדברים שאסורים מדברי סופרים וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות" (ועייין שם בהגהת הרמ"א מש"כ בדין זה).

הנה בדברי המחבר לא מצינו חיוב מיוחד על האם להפריש את בנה מאיסור יותר מאדם אחר.

וכן במגן אברהם סימן תרטז ס"ק ב כתב "פי' ר"י כל חינוך קטן לא שייך אלא באב".

ועל דרך זה כתב אדמו"ר הזקן בסימן שמג סעיף ד "אבל אמו אין מצוה עליו כלל בין במצות עשה בין בלא תעשה". וכן כתב בסימן תרטז סעיף ד "אביו שצריך למחות בידו ולחנך את בנו במצות אבל אמו אינה מצווה על כך". וכן בסימן תרמ סעיף ד "אבל אביו חייב לגעור בו ולמחות בידו ולהכניסו לתוך הסוכה כדי לחנכו במצות אבל אמו אינה חייבת לחנכו במצות והרי היא אצלו כשאר כל אדם".

אמנם במסכת חגיגה, דף ב. כתב רש"י "איזהו קטן כו', אבל מכאן ואילך, אף על פי שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות".

ועל דרך זה הביא בספר כף החיים סימן שמ"ג אות ט שיש פוסקים הסוברים שהאם מחוייבת בחינוך בנה "בספר אורח מישור לנוזיר תמה על דברי המגן אברהם הנזכר דהא בתרומת הדשן שם מסיק להחמיר, ועיין שם עוד שכתב להוכיח מהש"ס דגם אמו חייבת לחנכו, וגם כתב דסוגיא דנוזיר קאי לריש לקיש ואנן קיימא לן כרבי יוחנן יעויין שם, והביאו התוספת שבת אות א' וכתב דהדין עמו יעו"ש".

וכן כתב השל"ה שער האותיות מ"ד א' "הנשים מצוות על תוכחת בניהם כמו האב ויותר מהם מטעם שהם פנויות ומצויות יותר בבית כו'".

כ"ק אדמו"ר בהתוועדות פורים ה'תשמ"ג אמר כדברי השל"ה, הובאו דבריו בתורת מנחם תשמ"ג (ח"ב עמ' 1085) "והנה החובה על כללות עניין החינוך מוטלת (לא רק על האב, כי אם) גם על האם כמבואר בשל"ה וכו'".

לפי דברים אלו יוצא שחיוב חינוך הילדים הינו משותף לאב ולאם, ולאם אפילו יותר.

בשיחת פרשת אמור ה'תש"נ כ"ק הזכיר את דברי השל"ה, שיחה זו הוגהה והובאה בתורת מנחם התוועדויות תש"נ חלק ג עמ' 171, ושם באות א מוסיף כ"ק אדמו"ר על דברי השל"ה "ולא עוד אלא שיש יתרון בהחינוך (והתוכחה) דנשים לגבי אנשים – כיון שמצד טבע הנשים נעשית פעולתן בחינוך בלשון רכה ומתוך רגש של קירוב, אהבה וחיבה (יותר מאשר אצל האנשים), ורואים במוחש (ובפרט בדורות האחרונים) שדוקא בדרך של קירוב ואהבה ("חנוך לנער על פי דרכו") גדולה יותר הצלחת החינוך". מודגש בשיחה זו שיש חיוב על הנשים על תוכחת בניהם.

על פי זה נראה לומר שאין מחלוקת כלל בין כל הפוסקים הנ"ל, אלא שהאומרים שאין חיוב הנשים בחינוך בניהם מדברים על עניין החינוך על כל פרטיו הכולל געירה והפרשה מאיסור. והסוברים שיש מצוות חינוך על הנשים, מדברים על געירה ותוכחה בלבד, ובזה לפי כולם הנשים מחויבות כיוון שהן פנויות ומצויות בבית. ומצד טבע הנשים נעשית פעולתן בחינוך בלשון רכה.

בישול

הנ"ל

האם מותר להוסיף מים בשבת לסיר הטשולנט שמונח על הפלטה?

במסכת שבת דף מא. אומרת המשנה " המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן".

הטור בסימן שיח מביא דין זה, וזה לשונו " מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש להפיג צינתו, ובלבד שיתנם רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו, דהיינו כל שכריסו של תינוק נכזית בו, אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו, ואפילו להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו, אסור כיון שיכול להתבשל שם. וכן מותר ליתן הקיתון בכלי שני שיש בו מים חמין, אבל בכלי ראשון אסור ליתנו". והמחבר שם בסעיפים יג-יד העתיק דבריו להלכה.

ועל דרך זה כתב בשו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף כב "מִתֵּר לְעֲרוֹת מַיִם צוֹנְנִים אֶפְלוּ מְעִטִּים לְתוֹךְ מַיִם חֲמִין שֶׁהֵיִד סוֹלֶדֶת בּוֹ שֶׁבְּכָלִי שֶׁנִּי אֶבֶל לֹא לְתוֹךְ חֲמִין שֶׁבְּכָלִי רֵאשׁוֹן. וְאִם הַצּוֹנְנִים מְרַבִּים כָּל כֶּף שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִתְחַמְּמוּ עַד שֶׁתֵּהָא הֵיִד סוֹלֶדֶת בּוֹ, רַק שְׂפִיגוּ צִנְתָּן – מִתֵּר אֶפְלוּ לְתוֹךְ כְּלֵי רֵאשׁוֹן, וּבְלֶבֶד שְׂלֹא יִהְיֶה עַל הָאֵשׁ".

יוצא אם כן, שאסור להוסיף מים פושרים לתוך סיר רותח שהוא כלי ראשון, כיוון שהמים יגיעו לחום שהיד סולדת בו ויתחייב משום בישול.

לכאורה היה ניתן לפתור דין זה על ידי הוספת מים חמים שהיד סולדת בהם שבהם אין בעיה של בישול.

אמנם גם כאן ישנה בעיה כיוון שבשעה שממלא כלי במים חמים על מנת לשופכו למיחם, הרי המים הועברו מהמיחם לכלי אחר. והנה בדין זה מצינו במסכת שבת דף לח: לגבי החזרת קדרה לכירה בשבת "בעי

רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו, תיקו". ועל פי זה פסק הטור בסימן רנג "כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדרה מעליה אפילו בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת כו', אבל כו' או שפינהו ממיחם למיחם אסור". ובמגן אברהם שם ס"ק כ' כתב שהמחבר מתיר להחזיר מים חמים אפילו אם פינן ממיחם למיחם, אבל הרמ"א אסור משום שהוא כמושיב בשבת לכתחילה, ובשו"ע אדה"ז שם סעיף יד פסק כמו שהבין המג"א בשיטת הרמ"א.

אם כן לפי המחבר הפתרון דלעיל (להעביר את המים על ידי כלי שני) הוא אפשרי. אמנם להולכים בשיטת אדמו"ר הזקן הרי יש בעיה להעביר מים ממיחם למיחם ולהניחן על האש.

אמנם יש להתיר הוספת מים חמים שהיד סולדת בהם לכלי ראשון באופנים מסויימים, וכדלהלן:

האופן הא':

בטעם האיסור להחזיר תבשיל שפינהו מקדירה לקדירה כתב אדמו"ר הזקן שם "כבר בטלה לה שהיה הראשונה וכשרוצה להחזירה הרי זה כמושיבה בשבת לכתחילה, וחכמים לא התירו אלא חזרה וכו'".

ובשבת כהלכה פרק ט סעיף כג ובהערה מה שם דייק מדין זה שדוקא כאשר בטלה שהייה הראשונה הפינו מכלי לכלי הוא בעייתי. על פי זה הוא נותן עצה לשפוך מהמיחם ישירות לתוך הקדירה שעומדת על האש או שהסירה מהאש ומחזיקה בידו.

המעלה באופן זה, משום שהוא כלי ראשון לכל הדעות.

אמנם עדיין אין זה מועיל תמיד כיוון שאם הסיר בשרי כאשר המים נכנסים לסיר הם מעלים אדים, ומבשרים את המיחם. וכן יש בעיה כאשר הסיר כבד, לא ניתן להרימו.

האופן הב':

בהלכות פסח סימן תנא סעיף כח כתב אדמו"ר הזקן בדין הגעלה על ידי עירו "והוא שהגעילין על ידי עירו מכלי ראשון עצמו, או שהכניס כלי ריקן לתוך כלי ראשון ואת שנסאבו המים לתוך הכלי ריקן השהה מעט את הכלי ריקן בתוך הכלי ראשון עד שהמים שנסאבו לתוכו העלו רתיחה בתוכו ואחר כך הוציאו מתוך הכלי ראשון וערה ממנו על הקערות, שדין ערוי זה כערוי כלי ראשון עצמו.

(דכיון שכלי זה שהה בתוך הכלי ראשון עד שהמים שנסאבו לתוכו העלו רתיחה, בודאי נתחממו דפני כלי זה חם גדול, ואף לאחר שהוציאו עם המים שבתוכו מתוך הכלי ראשון – הרי דפנותיו מעמידין את חם המים שבתוכו, ולפיכך דין כלי זה כדין כלי ראשון עצמו).

על פי זה כתב בשבת כהלכה שם סעיף כה שאם נכניס מצקת אל תוך סיר ונמתין מספר רגעים עד שהמים שבתוכו יעלו רתיחה, דין המצקת יהיה כדין כלי ראשון ונוכל להעביר על ידו מים לסיר ללא חשש.

והוסיף שאפילו אם השהה את המצקת זמן מועט (שעדיין אינה מעלה רתיחה) יש להתיר להעביר על ידה מים ממיחם לסיר. כיוון שהאיבעיא של פינן ממיחם למיחם לא נפשטה, וכן בכלי ששהה זמן מועט בקדרה אדמו"ר הזקן בהלכה הנ"ל מהלכות פסח מסתפק אם דינו ככלי ראשון, א"כ בספק ספיקא בדרבנן (חזרה בשבת) אפשר להקל, ובפרט שיש מתירין להחזיר סיר שניטל מהכירה בשבת עצמה.

המעלה שבאופן זה, משום שכאן יכול לקחת מצקת פרוה, וכן המצקת אינה כלי כבד.

אמנם באופן זה כמות המים שנוכל להעביר היא קטנה (זהו חיסרון מדובר בסיר גדול), וכן כאשר נרצה לסגור את המיחם נצטרך להקפיד שהמכסה יהיה יבש (כדי שלא לבשל את המים שיש על המכסה וכרגע הם התקררו).

האופן ג':

על פי הדין הנ"ל שכתב אדמו"ר הזקן אודות כלי מתכת שהפך לכלי ראשון על ידי שהוחם עד כדי שמים שבתוכו מעלים רתיחה. הנה כאשר לוקחים כלי (גדול) ריק ומניחים על מקור האש בעודו יבש הרי הוא מתחמם לחום גבוה ועוד יותר מחום של מצקת הנכנסת לסיר, ואזי נמלא בו מים מהמיחם (דרך הברז שלו) ומשם נעביר לסיר המונח על האש.

המעלה שבאופן זה הוא שפתרנו את כל הבעיות דלעיל.

חסרונות: צריך להיזהר, כאשר שופך את המים לסיר שלא לשפוך בשפיכה אחת בכדי שלא לעבור על מגיס.

אמנם למעשה יש לעיין בפתרון זה כיוון שלא מצאנוהו מפורש בפוסקים, ואולי יש לחלק בין דרגת החום הנשארת בכלי לאחר שירד מהאש, בין אם הוא עם מלא מים או שהוא ריקן. ובפרט על פי מה שמצינו לגבי כלי ראשון שפינהו שהפמ"ג בסי' רנג באשל אברהם ס"ק כ והט"ז ביו"ד סי' צב ס"ק ל סוברים שאין דינו ככלי ראשון מלא מים. ואע"ג דיש לחלק כיוון שכלי שהיה ריקן על האש מגיע לרתיחה גדולה יותר מכלי שכשהוא על האש מלא מים ופינהו, מ"מ לדינא צ"ע ויעשה כל אחד בדין זה כפסיקת רבותיו.

כותב ומוחק

האבדך ר' שמואל שיחי' ינקוביץ'

האם מותר לפתוח ספר שכתבו אותיות על צידו?

כתב הלבוש בסימן שמ סעיף ד "ונ"ל דה"ה אותן ספרים שכותבין עליהם בראשי חודי הדפים למעלה או מצדדין אותיות או תיבות כמו שנהגו קצת שאותן הספרים אסור לפותחן בשבת משום מוחק שהרי שובר ומוחק האותיות וכן לחזור ולסתורן אסור משום כותב ולפיכך נראה דחמיר טפי פתיחת הספר משבירת העוגות דבשבירת העוגות אין בו אלא מוחק לבדו אבל לא שייך בו המוחק ע"מ לכתוב שהיא עיקר האב מלאכה מן התורה ובפתיחת הספר יש בו מוחק על מנת לכתוב שהרי דעתו לחזור לסוגרו אחר שילמוד מתוכו וקרוב אני לומר שחייבים עליו חטאת".

אמנם בשו"ת הרמ"א תשובה קיט כתב הרמ"א "אכן יש למצוא צד היתר בנדון זה דאיכא למימר הואיל ועומד לפתוח ולנעול אין דרך מחיקה בכך" והאריך בראיות וסברות להתיר זאת.

וכן בט"ז סי' שמ"ס"ק ב האריך לדחות דברי הלבוש, וכתב שגם לפי דעת הלבוש היה צריך להיות פטור כי האדם מתכוין רק לפתוח ולסגור את הספר ולא למחוק או לכתוב אותיות.

המג"א שם ס"ק ו הביא את תשובת הרמ"א ואת שיטת הלבוש וכתב שנראה לו להחמיר כיוון שראיותיו של הרמ"א אינן מוכרחות, אמנם הוא מביא ש"בכנסת הגדולה כתב שנוהגין להתיר וכן כתב הר"ש לוי סי' נ"ז וכ' ע"ש".

ובשו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף ד הביא את השיטות דלעיל וזה לשונו "ואותן ספרים שכתוב עליהם אותיות בראשי חודי הדפים יש אוסרין לפתחן בשבת משום מוחק וכן לנעלן משום כותב ואף שאינו מתכוין לכך פסיק רישיה ולא ימות הוא ויש מתירין לנעלן לפי שכיון שהאותיות הן כתובות כבר אלא שמחוסרין קריבה בעלמא אין בזה משום כותב כיון שאפשר להקריבן בקל בלי עשיית מעשה חדש הרי הן כמקורבים ועומדים ואינו עושה כלום בקריבה זו וכן מותר לפתחן מטעם זה ואינו כמחוקן כיון שכתבתן קיימת ואפשר להקריבן בקל והרי הן כמקורבין וכן נוהגין".

אמנם במשנ"ב שם ס"ק יז הביא את כל השיטות והוסיף "ומ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר".

ובקצות השלחן סימן קמד סעיף ג הביא את שיטת אדה"ז והוסיף "לכן צריך לזהר שלא לרשום אותיות על חודי הדפים, ואם רשמו אותיות, יש לחתוך חודי הדפים עד שלא יהיו האותיות ניכרים".

צד והוצאת נפש

האכרד ר' מנחם מענדל שיחי' יעקובוביץ

מצא בחצירו עכבר בשבת או מקק. האם יכול לצודו או לחבול בו?

בתשובה לשאלה זו נידונים שני איסורים. צידה והוצאת דם. ושניהם אבות מלאכות כמבואר במשנה במסכת שבת דף עג.

והנה בשביל להתחייב באיסור צידה מה"ת ישנם כמה פרטי דינים:

א. במסכת שבת (קו.) במשנה, נחלקו ר"י, חכמים ורשב"ג בגדר איסור צידה. ופסק רב יוסף שם בגמ' בהלכה כרשב"ג - שכאשר צידתו אינה מחוסרת צידה חייב מהתורה.

ב. נחלקו ר"מ וחכמים שם האם הצד דבר שאין במינו ניצוד איסור מהתורה או מדרבנן.

ג. הצד ממקום שאינו מחוסר צידה אסור בשבת לרש"י משום מוקצה, ולתוס' משום צידה דרבנן (בד"ה ואין שם)

ופסק הרמב"ם (פרק י' ה"ט - כד) וכן פסק הטור, והשו"ע, ואדמו"ר הזקן (בסימן שט"ז סעיפים א' ב') כרשב"ג גבי גדר צידה דאורייתא וכחכמים גבי דבר שאין במינו ניצוד.

ודין חובל הובא בגמ' שם דף קז. וקז: גבי שמונה שרצים, שהיות ויש להם עור, החובל בהם אפילו שלא הוציא דם אלא שהדם נצרך תחת העור חייב. שונים בעלי החיים והשרצים שאין להם עור שאין חייבים עליהם אלא אם יצא להם דם.

ונחלקו ר"י וחכמים, שם דף ע"ה. באיסור הוצאת ועקירת הדם ממקומו אם הוא משום מפרק תולדת דש (ר"י), או נטילת נשמה תולדת שוחט (חכמים).

ופסק הרמב"ם (פ"ח ה"ז) כר"י שחייב משום מפרק תולדת דש.

והר"ן פסק (ל"ח: בד"ה הצדן) כחכמים שחייב משום נטילת נשמה תולדת שוחט.

ועפ"ז צידת עכבר ומקק בשבת אסורה מדרבנן וודאי (ועכבר אולי יש להחשיבו כיש במינו ניצוד היות וניצוד לצורכי מחקר ורפואה, או להרחיקו ממקום בני אדם ואז איסור צידתו יהיה דאורייתא)

ואפילו לצודו למקום המחוסר צידה אסור דרבנן, ואפילו לצודו ממקום שאינו מחוסר צידה אסור מדרבנן לרש"י משום מוקצה ולתוספות משום צידה דרבנן.

ולחבול בהם - בעכבר היות והוא משמונה שרצים שיש להם עור, אפילו לא הוציא בו דם על ידי החבלה, אם יצרך הדם תחת העור יעבור על איסור נטילת נשמה או מפרק.

ובמקק רק אם יוציא דם יעבור על איסור נטילת נשמה או מפרק.

כבוד עונג ושמחה בשבת

האברך ר' יוסף יצחק שלמה שיחי' פכזנר

מהו מקורם של מצוות כבוד ועונג שבת?

בתורה נאמר "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש" ובנביאים נאמר "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד" ומפסוקים אלו למדים שבשבת קיים חיוב כיבוד ועונג כיבוד בכסות נקיה ותענוג באכילה ושתייה ונחלקו הראשונים באופן לימוד הפסוקים.

לרש"י החיוב נלמד מהפסוק "מקראי קודש" שהשבת כלולה במקראי קודש וא"כ החיוב מדאורייתא אבל לרמב"ם דרשה זאת היא אסמכתא בעלמא למצוות אלו והחיוב נלמד מדברי הנביאים וא"כ חיובם מדברי סופרים.

ומוכח שדעת הרמב"ם היא שחייבים אלו מדרבנן מכך שכתב שהחייב לכבד את השבת בכסות נקיה הוא מדרבנן ואין חילוק בין החייב לקדש בכסות לחייב עונג.

אדה"ז הביא דעות אלו ודן בהם ומדבריו בהלכות ר"ה ס' תקכ"ט שכתב "וכבר נתבאר בסי' רמ"ב שנכבוד ההעונג הן מצוות מד"ס ומפורשים ע"י הגביאים" מובן שסובר למסקנה שהם מצוות מד"ס.

מקורות: שו"ע אדה"ז סי' רמ"ב ובקו"א סק"א .

האם יש חיוב שמחה בשבת?

בספרי פרשת בהעלותך דרש "וביום שמחתכם אלו השבתות", וכן למדים¹⁴ שאין עושים סעודת פורים ביום השבת מהכתוב "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" שסעודת פורים צריכה להיות ביום שעושים אותו ליום שמחה משא"כ שבת הוא יום שמחה בידי שמים.

אבל הסכימו הפוסקים שאין חיוב מצוות שמחה בשבת עפ"י הכתוב בתוס'¹⁵ "רגל כתיב בהן שמחה, שבת... לא כתיב שמחה".

וכן כתב אדה"ז בהלכות יו"ט¹⁶ "נהגו להרבות במיני מאכלים בי"ט יותר מבשבת שלא נאמר בו שמחה" ובכוונת הספרי ביארו שהכוונה לשמחה רוחנית הנובעת מקדושת היום ומהנשמה היתירה שע"ז נתיישר הלב וזוכין לשמחה שנאמר "ולישרי לב שמחה".

פסיק רישיה בפתחת מקרר והפעלת תאורה

הנ"ל

מה הדין בפתחת מקרר בשבת כאשר הפתיחה תגרום לשינוי בפעולת הנורה שבמקרר או בכניסה לבניין בו פועלת תאורה אוטומטית ומה הדין כאשר ישנו ספק במקרים אלו?

בשבת¹⁷ איתא "דבר שאינו מתכוון פטור". אמנם "מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות¹⁸ " וכאשר הפס"ר 'לא ניחא ליה' ואינו מעוניין במלאכה פטור ואסור מדרבנן¹⁹.

14 בירושלמי מס' מגילה.

15 מס' מו"ק ד"ה מאן דכ"ג ע"ב.

16 סי' תקכ"ט ס"ז.

17 דמ"א ע"ב וכו"ש.

18 דע"ה ע"א.

19 ולדעת הערוך מותר

דינים אלו הם במלאכה דאורייתא אבל כאשר מתבצע איסור דרבנן באופן של פס"ר אלא ד'לא ניחא ליה' לדעת המחבר (סי' שיי"ד ס"א) מותר אבל דעת הרמ"א (שם) ועוד להחמיר וכן פסק אדה"ז (ס"ג).

עפ"יז כאשר הנורה שבמקרה היא נורת לד זהו איסור דרבנן ואם אינו צריך לנורה שבמקרה כיון שיש לו אור ממקום אחר זהו פס"ר ד'לא ניחא ליה' ולמחבר מותר, אבל לרמ"א ואדה"ז אסור.

אלא שאם הוא שעת הדחק גדול ואי אפשר בעניין אחר כגון שאין לו אוכל חוץ מהאוכל שבמקרה ואין גוי מצוי שם י"ל שמותר כיון שבמקום כבוד הבריות לא החמירו ויפתח בשינוי.

וכאשר ספק האם פתיחת המקרה תגרום שינוי בפעולת הנורה כגון שספק האם ביטל פעילות הנורה וכיו"ב, כתב הגרשז"א אויערבאך שמותר²⁰ אבל מ"מ כאשר קיימת חזקה שלא כיבה מעמידים על החזקה ואסור.

וכמו"כ כאשר צריך להיכנס למקום בו פועלת תאורה אוטומטית וכניסתו תגרום פתיחת האור מובן שמותר דווקא כאשר מדובר בכבוד הבריות ושעת הדחק גדול שא"א בע"א ויש להשתדל שגוי יעבור שם קודם, ואם נכנס בעצמו יעשה בשינוי כגון שילך אחורנית וכד'.

וכמו"כ צריך שלא יהא ניחא ליה באור כגון שבמקום בו הוא גר יתקין תאורה חלופית שאז לא יצטרך את האור או שיעצום עיניו וכד'.

וכתב הגר"ש וואזנר שיי"ל שאין בכך פס"ר כיון שאין ההדלקה שייכת למעשיו ואינו מעוניין בכך ואין מתכוון לכך.

פס"ר בתלישת שערות ודשא

הנ"ל

האם מותר לסרוק שיער או פאה בשבת, לצעוד במקומות שמצויים בהם נמלים וההליכה עלולה לגרום להריגתם, צעידה על דשא העלולה לגרום לתלישתם.

הריב"ש²¹ כתב שאסור לסרוק השיער בשבת, כיון שאע"פ שאין וודאות בכל פעולת סירוק שתגרום תלישת שיער וא"כ אין זה פס"ר, מ"מ, כיון שבסירוק כולו בוודאי יתלשו שערות הוי פס"ר.

ובב"י הביא כמה ראיות לכך וכ"כ בשו"ע²².

וכן נראה שזאת דעתו של אדה"ז (סי' שט"ז סכ"ב) שכתב שאסור לצעוד במקום שמצויים בו נמלים ופס"ר שיהרגו בהליכתו.

20 כיון שהוא פס"ר לשעבר.

21 סי' שצ"ד.

22 סי' ש"ג סכ"ז.

ומשמע שהאיסור הוא לא רק באופן שכל פסיעה תגרום בוודאות להריגת נמלים אלא אף באופן שאין וודאות שבכל פסיעה יהרוג נמלים אלא שבסך כל הפסיעות כולם יהרגו נמלים, וא"כ נמצא שסובר כריב"ש.

וכאשר מדובר במצב שגם בסך כל הפעולות לא יגרם בוודאות איסור כגון בהליכה על דשא ועשבים שאפשר שבהליכה כולה לא יתלשו עשבים יהיה מותר ללכת בדרך כזו (סי' של"ו ס"ח).

והגרשו"א אויערבאך חילק באו"א וביאר שהריב"ש סובר לאיסור דווקא בסריקת שיער שבזה כל פעולה מחלישה את חיבור השיער לגוף האדם ומקרבת את תלישתו, וא"כ גם הפעולה שלא תלשה בפועל סייעה לפעולה הסופית של תלישת השיער ולכן הדבר אסור, משא"כ בהליכה כל פסיעה היא במקום אחר ולכן פסיעה אחת לא מסייעת לחברתה ואיננה חלק מהפסיעה האחרת שהיא תגרום את תלישת העשב, ולכן לא ניתן לומר שיש כאן פס"ר כיון שכל פעולה היא נפרדת ובפ"ע ואין בה פס"ר.

אבל דעת אדה"ז אינה כך ואוסר גם באופן זה כמו שמשמע מפסיקתו לגבי הליכה במקום שמצויים בו נמלים, והרי שם כל פסיעה היא נפרדת ובפ"ע ובכ"ז הדבר אסור.

טיסה לאחר צאת השבת

הנ"ל

איך צריך לנהוג כאשר צריך לטוס לאחר צאת השבת?

בגמ' שבת קנ"א ע"א איתא "עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והייתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים דרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד כדי שייחמו חמין" והטעם הוא "גזרה שמא יאמר לנכרי לעשות בשבת כדי שיהיה מוכן לו במוצאי שבת מיד".

והאיסור הוא גם לאחרים שלא נעשתה המלאכה עבורם²³ כיון שהחמירו חכמים באיסור זה ולא חלקו בין מי שנעשה עבורו לאחרים.

וכן מובן בשו"ע המחבר שכתב (סי"ד) לגבי נכרי שעשה ארון בפרהסיא עבור ישראל שעבור יהודי זה שנעשתה עבורו המלאכה אסור ליהנות מהמלאכה עולמית אבל לאחר מותר בכ"ש.

וביאר המג"א ד"א ע"ג דהכא לא שייך למיגזר שמא יאמר לעכו"ם מ"מ לט חילק בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל²⁴.

עפ"ז מובן שכאשר טס במוצ"ש והכנת המטוס נעשתה ע"י יהודים עבור יהודים יש חזקה שנעשו מלאכות בשבת ולכן צריך לחכות משך הזמן הלוקח להכין את המטוס, ואף שההכנה יכולה לקחת זמן מועט יחסית

23 נראה כך ברמב"ם הל' שבת פ"ו ה"ב.

24 בשם המ"מ.

בכ"ז צריך להמתין גם את משך הזמן שלוקח לעובדי השדה והמטוס להגיע מביתם וכד' שגם זמן זה כלול במעשה שבת האסור.

אבל בחברה שבבעלות גויים אי"צ להמתין אבל בארה"ק צריך להמתין גם כאשר מדובר בחברה בבעלות גויים כיון שנהנה מחילולי שבת הנעשים ע"י עובדי השדה.

(מסקנת הרב אבישיד)

תיעוד וצילום אירועים בשבת ויו"ט ופרסומם, והאם מותר לצפות בהם לאחר מעשה

הנ"ל

האם שליח יכול לומר לנכרי לצלם את מעמד ליל הסדר וכד' והאם ניתן לפרסם ולצפות בתיעודים אלו?

מבואר בשוע"ר (סי' שכ"ה ס"ט) שכאשר נכרי עושה מלאכה עבור יהודי מותר ליהודי ליהנות מהמלאכה במוצ"ש אחרי המתנת בכ"ש ואם עשה עבורו מעשה האסור מדרבנן מותר לאחרים ליהנות מיד.

וא"כ לכאורה מובן שגם כאן יהיה אותו דין שיוכל ליהנות לאחר בכ"ש.

[אבל אין לומר שכלל אין כאן מעשה שבת כיון שנהנה ממראה התמונה ע"ד שמיעה, ראייה או ריח, ול"ד להנאה מתבשיל טכד' ששם זאת היא הנאה מהמציאות הנוצרת החפצא עצמו.

כיון זהו ע"ד קריאה לאור הנר שאסור אע"פ שנהנה מראיה טובה יותר בלבד כיון שנהנה ממלאכה.

וזהו ע"ד דברי הפמ"ג בנוגע למצב בו הגוי תיקן את השעון והשעון משמיע קול שאסור ליהנות מקול השעון כיון שבאמירה לנכרי נאסר גם קול מראה וריח]

אבל לכאורה נראה שכאן הדין חמור יותר כיון שנעשה בפרהסיא וא"כ דינו כמבואר בסי' שכ"ה סכ"א לגבי קבר הנעשה בפרהסיא עבור יהודי שאסור למי שנעשתה המלאכה עבורו ליהנות מכך עולמית (כדעת הרמב"ם).

ובנידוד"ד הגוי צילם עבור פרסום לציבור וא"כ נחשב שנעשה עבור כל הציבור ואסור ליהנות מכך עולמית.

ואף כאשר משלם ע"כ שאז לדעת הרמב"ם יהיה מותר ליהנות לאחר המתנת בכ"ש, בכ"ז אדה"ז כותב ש"נכון להחמיר.. שלא יהנה ממנו עולמית שום אדם מישראל כל שנתחלל בו שבת ע"י נכרי בפרהסיא".

וא"כ באם ניכר בוודאות²⁵ שמצולם לצורך היהודי כגון שמשמש בציוד מקצועי ולוקח זוויות טובות וכד' על מקרה כגון דא אומר אדה"ז שנכון להחמיר ששום אדם לא יהנה מכך עולמית.

אבל אם לא ניכר בוודאות²⁶ שעושה לצורך הישראל מותר ליהנות ממעשה זה לאחר בכ"ש

אבל י"ל שכאן לא שייכת כ"כ הסברה להתיר לאחר בכ"ש כיון שההיתר הוא לאחר המתנת הזמן שיכל לעשות את המלאכה באופן המותר משא"כ כאן לא יכול לצלם לאחר היו"ט וא"כ אפשר שכלל לא שייך בכ"ש.

ואם צילם לצורך עבודתו ככתב חדשות וכיו"ב עדיין אסור מחמת מראית עין שיאמרו שיהודי ביקש מנכרי לצלם בשבת ויו"ט.

וכמו"כ לא שייך לומר שזהו 'שבות דשבות לצורך מצווה' לצורך גיוס כספים עבור הפעילות וכיו"ב כיון שאין ראייה שדווקא צילום זה יגרום את התרומות ובמקום תמונות אלו יכול לפרסם את המקום כמו שהוא לפני החג שמוכן לקבל את הקהל ולקלוט את האורחים הרבים וכד'.

ועוד, שדעת הרבה מן הפוסקים שההיתר הוא כאשר המצווה נעשית בשבת עצמה ע"י מעשה הנכרי כגון שמביא משקה עבור סעודת השבת וכד' אבל כאן המצווה נעשית לאחר השבת וא"כ לא שייך היתר זה.

ועוד ועיקר שיש בזה חילול ה' וחילול כבוד ליובאוויטש וזלזול בכבוד השבת.

וכמו"כ מצינו שכ"ק אדמו"ר העיר כמה פעמים לגבי תמונות של הדלקת נרות עבור עידוד מבצע נש"ק שיכתבו שהתמונה היא מיום חול²⁷

חינוך

הנ"ל

האם מוטלת על האם חובת חינוך?

בגמ' נזיר איתא²⁸ דעת ר"ל שאין האשה מדירה את בנה בנזיר כיון שאין מוטלת על האם חובה לחנך את הבן במצוות ולר' יוחנן זהו דווקא בנזיר אבל לא בכל המצוות.

25 שזהו הגדר של פרהסיא ולא רק שכולם רואים.

26 וגם אם נעשה בפני רבים אין זה מוגדר כפהרסיא כיון שע"מ להיחשב כפהרסיא נדרש ש"הכל יודעים שקבר זה או ארון זה נעשה בשבת לפלוני הישראלי" (סכ"א).

27 ולהעיר שמה שמצינו ביומנו של כ"ק אדמו"ר ר הריי"ץ (נדפס בהוספות לסה"מ תרס"ו תרס"ז (עמ' רפח)) שכאשר צילצו את פני כ"ק אדמו"ר הרש"ב בשעת התשליך כתב "ולא אכחד אשר הייתי נהנה אם הצילום עלה יפה". הנה יש לדייק היטב שלא רצה לפרסם תמונה זאת אלא ש'היה נהנה לראותה' שזה וודאי מותר כיון שלא צילמו בשליחותו ולא עשו עבורו ודין זה דומה לדין המצלם לצורך עבודתו ככתב חדשות שהאיסור הוא דווקא לגבי פרסום התמונה ולא לגבי הסתכלות בתמונה באופן אישי שזהו מותר.

28 דכ"ט ע"א וכריש לקיש.

ובשו"ע סי' שמ"ג ס"א כתב "קטן אוכל נבילות אין ביי"ד מצווין להפרישו אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו" והמג"א כתב "אבל אמו אינה מצווה" והביא תרומה"ד הסובר כך ומה שהילני הושיבה את בניה בסוכה החמירה על עצמה.

וכ"כ אדה"ז כתב²⁹ "אבל אמו אין מצווה עליו כלל בין במוות עשה ובין במצוות לא תעשה".

[ובכה"ח הקשה על המג"א שמסקנת תרומה"ד להחמיר, ועוד שקיי"ל כר' יוחנן והביא את החיד"א שנקט להלכה שחובת חינוך מוטלת על האב, וה'פתח דביר' כתב שאם האב אינו מחנכו כגון שנפטר רח"ל וכיו"ב החובה מוטלת על האם ועל אחרים].

וכ"ק אדמ"ר הביא את השל"ה שכתב שגם הנשים מחוייבות כמו הגברים ויותר מהם, וביאר שרואים בפועל שעיקר החינוך תלוי באם שהיא עקרת הבית ויש יתרון באופן פעולתם בחינוך שנעשית בלשון רכה ומתוך רגש של אהבה וחיבה ורואים במוחש שדווקא דרך זו של אהבה וחיבה מצליחה יותר בחינוך הילדים.

ספיית איסור בידיים – אכילת קטן לפני קידוש

הנ"ל

האם מותר לתת לקטן לאכול ולשתות קודם הקידוש?

מהפסוק "לא תאכלום"³⁰ "למדו חכמים שהפירוש הוא "לא תאכילום" את הקטנים ומכאן למדו שאסור מהתורה לספות איסור בידיים לקטן³¹.

וכך פסק המחבר בסי' שמ"ג ס"א "ולהאכילו בידיים אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים".

וכן פסק אדה"ז בס' שמ"ג ס"ד "אבל לספות לו איסור בידיים אסור לכל אדם מן התורה.

ונחלקו הראשונים מתי מותר לספות לקטן איסור דרבנן, לרמב"ם ההיתר הוא רק במקום שהקן חולה קצת שאז הוא כחולה שאיב"ס שהתירו אמירה לנכרי ואפילו באיסורי תורה אבל לרשב"א כל שהוא רביתא דתינוק, היינו צרכיו, אינו בכלל האיסור.

אדה"ז הביא ב' דעות אלו, בסש"מ"ג ס"ה הביא דעת הרמב"ם ובס"ו הביא את דעת הרשב"א והכריע שיש לסמוך על דעת הרשב"א כאשר הקטן צריך לכך ואין נכרי שניתן לתת לתינוק באמצעותו.

29 סי' שמ"ג ס"ב.

30 ויקרא י"א מ"ב.

31 עפ"י הגמ' מס' יבמות דקי"ג ע"ב ובהמשך הגמ'.

בס"ז כותב ש"אבל כל שהוא צרכו של תינוק ותקנתו לא חששו בו שמא יסרך בכך ויעשה כן כשיגדל.. ולכן מותר להאכילו קודם קידוש אם הוא רוצה לאכול ולשתות ואסור לענותו וכן כל כיוצא בזה בשאר כל איסורי ד"ס".

וביאר הגרא"ח נאה³² שלכאורה הלכה זאת היא לדעת הרשב"א והמשך הצעת דעתו שבס"ו הביא שאע"פ שלרשב"א מותר לספות לתינוק איסור דרבנן אעפ"כ אם קיים חשש שיסרך בכך וימשיך כך בגדלותו אסור לתת לו אלא רק בדרך אקראי בעלמא שאז יבין שאין זה דבר המותר בעיקרו כיון שבדרך כלל לא עובר על האיסור, וע"כ ממשיך שלעניין קידוש מותר לתת לו באופן קבוע ואין חשש שיסרך בכך כיון שיודע שרק מפני שהוא קטן ואי האכילה קשה עליו לכן נותנים לו לאכול קודם הקידוש ולא יחשוב שהדבר מותר לחלוטין.

אבל מהמשך המילים 'ואסור לענותו' משמע שאין זה המשך דברי הרשב"א כיון שעל דלגבי מחלוקת הרמב"ם ורשב"א כתב בלשון 'ויש לסמוך על דבריהם' ומשמע שהרוצה יכול להחמיר לעצמו משא"כ כאן כתב 'ואסור לענותו' ומשמע שאסור בשום אופן למנוע ממנו לאכול קודם הקידוש אלא הביאור הוא שלגבי קידוש כו"ע סוברים שאסור לענותו ומותר לתת לתינוק וגם לדעת הרמב"ם הדבר מותר, והחילוק הוא עפמ"ש בסי' רס"ט הבדל בין איסור האסור מצ"ע לבין איסור האסור מצד הזמן, שאיסור הנובע מצד הזמן כמו הזמן שקודם הקידוש, בזמן זה המאכל מותר בעיקרו ועצם מציאותו אלא שהזמן והמצב שקודם הקידוש גורמים איסור לאכלו והיינו שהאיסור הוא צדדי וחיצוני ולא בעצם הדבר ולכן לכו"ע ואף לרמב"ם מותר לתת לתינוק קודם הקידוש אלא שכאן מבאר את דעת הרשב"א ולכן כותב שהטעם הוא שזהו איסור מד"ס.

ויש להעיר שבס"ט בעניין נתינת עוגה שיש עליה אותיות לתינוק העירו בהע' פ"ה שההתר הוא דווקא באחרים אבל לא לגבי האב אבל י"ל שלגבי איסור ספיה אין חילוק בין האב לאחרים וא"כ כאשר מותר לתת לתינוק עוגה ההיתר הוא גם לאביו כיון שכאשר אין איסור ספיה אין חובת חינוך ועצ"ע.

מעשה שבת

הנ"ל

איסור הנאה ממעשה שבת

האם מותר ליהנות ממעשה הנעשה בשבת באיסור?

בחולין דט"ו ע"א הובאו מספר דעות בדין המבשל בשבת, מתי ולמי מותר ליהנות מהתבשיל.

ולדעת רבי יהודה בישל בשוגג, בשבת עצמה אסור לכולם ובמוצ"ש מותר לאחרים ואף למבשל עצמו,

32 קצוה"ש סי' קמ"ז סק"ז.

ובמזיד, למבשל עצמו אסור לעולם ולאחרים מותר מיד במוצ"ש וכ"פ רוב הפוסקים וכ"פ המחבר בסי' שי"ח ס"א ואדה"ז בסי' שי"ח ס"א.

והטעם שאין צריך להמתין בכ"ש הוא כיון שאין חשש שמישהו יאמר ליהודי לעבור על איסור כדי ליהנות לאחר השבת כיון שזהו איסור חמור ולכן אין חשש יגרום למישהו אחר לעבור על איסור דאורייתא כדי לחסוך את זמן ההכנה במוצ"ש ולא דומה לאיסור אמירה לנכרי שקל בעיני הבריות ולכן החמירו בו.

ועוד, שהיהודי לא ישמע לבקשתו לעבור על איסור עברו ש'אין אדם חוטא ולא לו'.

וכתב הפמ"ג שכאשר מדובר בישראל מומר המחלל שבת בקביעות רח"ל א"כ חזינן שמוכן לעבור על איסור חמור בקביעות א"כ אינו כלול בהתר ויצטרכו להמתין בכ"ש, ועוד, שאצלו אין את הסברא שלא ישמע לו שמהמציאות נראה שישמע לו וא"כ צריך להמתין.

נבכת"ס הוסיף להחמיר³³ שגם מי שנתבשל עברו אסור כמו המבשל עצמו כיון שנעשה לדעתם ולרצון הקונים והלקוחות.

ונתקבלו דבריו ע"י פוסקים רבים וכן יש להחמיר לכתחילה אמנם זוהי חומרא ולא מעיקר הדין.

אבל לגבי יהודי החוזר בתשובה מצינו בפוסקים³⁴ נטייה להקל ולהתיר לו ליהנות ממעשים שעשאו בשבת כדי לא להכביד עליו ולאסור לו כל מעשה הנעשה בשבת והרי למשנ"ב³⁵ יש לסמוך על דעת הגר"א בשעת הדחק דפסק כר"מ שאפילו כשעשה מעשה האסור מהתורה במזיד מותר לכולם ואף לעושה עצמו לאחר השבת ואין לך שעת הצורך גדול יותר, ובפרט אם התר זה יקל עליו את החזרה בתשובה, ועוד, שלעיתים נחשב כאנוס שכלל לא ידע את מהות האיסור ומצוי שריבוי פרטי ההלכות אינו ידוע לרבים מאלו שאינם שומרים שבת.

הנאה ממעשה שבת שנעשה בהיתר

האם מותר ליהנות ממלאכה שנעשתה עבור חולה בהתר?

בחולין (דט"ו ע"ב) איתא: השוחט לחולה בשבת מותר לבריא .. המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו"

וכן פסק המחבר בסי' שי"ח ס"ב וכן פסק אדה"ז בס"ה.

עפ"י ז' מובן שכאשר מדובר במלאכה שלא שייך להרבות בה בשביל בריא כגון שחיטה שמחויבים לשחוט

33 עפ"י הרמ"א ביו"ד סי' צ"ט דמבטל איסור לכתחילה אסור למכרו לישראל ובש"ך ביאר שהטעם הוא כדי שלא ירוויח מכך שלישראל יכול למכור במחיר יקר יותר מאשר לנכרי.

34 שבט הלוי (ח"ח סי"ב)

35 סי' שי"ח סק"ב.

את כל הבהמה ללא הבדל בכמות שתאכל ע"י החולה א"כ מותר לבריא ליהנות מכך, אבל מלאכה ששייך להרבות בה כגון בישול, אסור לבריא ליהנות מהתבשיל אף אם לא כיוון בשבילו ונשאר בדרך אקראי מחשש שמא ירבה בשבילו.

וכן כאשר הודלק נר עבור חולה, מותר לבריא ליהנות מהנר כיון שאין חשש שירבה עבור הבריא ש'נר לאחד נר למאה³⁶.

בישול אחר בישול

הנ"ל

מה הדין בבישול אחר בישול לכתחילה ובדיעבד?

נחלקו הראשונים האם יש בישול אחר בישול, לדעת רש"י יש בישול אחר בישול ע"פ מה דאיתא בגמ' פ"ק דשבת ד"ח ע"ב דנותנין צמר ליורה סמוך לשבת, ומקשה הגמ' 'וניחוש שמא מגיס בה' היינו שייפהך ביורה ונמצא מבשל וכתב רש"י ד"ה "מגיס" "ובמבושל הוי בישול" והרא"ש שכתב שכך מוכח מפרק המביא (ביצה דל"ד ע"א) 'אחד מביא את האש ואחד מביא את העצים'.. כולם חייבים ואע"פ שהמגיס התחייב בנתינת המים, המגיס שאחריו גם מתחייב.

אבל לרמב"ם אין בישול אחר בישול בתבשיל שנתבשל כל צרכו והה"מ כתב שהוא ע"פ הגמ' (ל"ט ע"א) "כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת" (ומ"מ על אסור לתתו על האש מדרבנן)

ולרשב"א כאשר התבשיל מבושל כמאכל בן דורסאי שוב אין בו איסור בישול מהתורה.

בש"ע סי' שי"ח נפסק כדעת רש"י והרא"ש וז"ל בשי"ח ס"ד "תבשיל שנתבשל כ"צ יש בו משום בישול אם נצטנן" ובסט"ו כ' "דבר שנתבשל כ"צ והוא יבש שאין בו מרק מותר להניחו כנגד המדורה אפילו במקום שהיס"ב. ומשמע שכל עוד התבשיל לח יש בו איסור בישול.

והרמ"א כתב בהגהה לסט"ו "ויש מקילין לומר דכל שאינו נותנו על גבי האש אוהכירה ממש רק סמוך לו אפילו נצטנן מותר ונהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי".

בשוע"ר סי' שי"ח ס"ט הביא את המחלוקת ופסק כדברי הרמ"א ש'ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי וראוי לאכלו מחמת חמימותו" והיינו כאשר חשים בפה את נעימות החום וכד'.

וא"כ למחבר אף כאשר מבושל כ"צ, אם ירד לחום שאין היס"ב וחימומו לחום שהיס"ב חייב.

ולרמ"א כל עוד ראוי לאכלו מחמת חמימותו מותר לחממו.

36 ביה"ל סי' רע"ו ס"א ד"ה אין.

ולעניין דייעבד אם עבר ובישל כתב המשנ"ב³⁷ ע"פ הפמ"ג שהיכן שיש מחלוקת האם הדבר אסור בדיעבד מותר כיון שבדיעבד הוא דיון של האם קנסו בהנאה ממעשה שבת וזהו ספק דרבנן ולקולא (וסיימם שצע"ק).

אבל באדה"ז מפורש לא כך שכתב שבבישול אחר בישול אסור אפילו בדיעבד.

והגר"ע הקל גם בתבשיל שרובו יבש שאין הוא בכלל דבר לח ומותר לחממו ויש שהקלו רק כאשר יש מעט רטב הטפל לתבשל כגון רוטב מועט שעל גבי הדג וכיו"ב.

אבל אדה"ז בשו"ע סי"א כותב שההיתר הוא רק בתבשיל היבש לגמרי ואין בו רוטב כלל ובסידור החמיר יותר וכתב שצריך גם שלא ימחה רוטב ע"י הבישול ויתחמם.

ובילקו"י³⁸ כתב שאשכנזי לא יצווה לספרדי לנהוג כרמ"א אך לא ימחה בידו ואף אם עושה לצורך הספרדי.

ולגבי אשכנזי המתארח אצל ספרדי עיין בשיעור הגה"ח הרב מיכאל אבישיד ומסקנתו לאיסור עיי"ש בארוכה.

---

37 סי' שי"ח סק"ב.

38 סי' שי"ח סנ"ו.

דיני מוקצה

האברך ר' אריאל מנחם מענדל שיחי' קדוש

בסיכום זה נעשה ניסיון לסכם את שיטת אדמו"ר הזקן בהלכות מוקצה, הלכות בטעמיהן, בלשון קלה נהירה וברורה, ובצירוף המנהג לפועל בימינו בהלכות הרלוונטיות.

החיבור דלהלן לא עבר הגהה על ידי מורי הוראה ולכן אינו הלכה למעשה, ולכן בכל שאלה הנוגעת למעשה יש להתיעץ עם רב מורה הוראה.

שאלה א': מהן הטעמים לאיסור מוקצה בשבת?

מצינו הסברים וטעמים שונים בטעם איסור הטלטול. הרמב"ם כותב ג' טעמים, והראב"ד מוסיף טעם נוסף.

הרמב"ם (הלכות שבת, כ"ד, י"ב - י"ג):

טעם א': שבת צריכה להיות מיוחדת ושונה מימי החול. הנביאים הזהירו וציוו שלא יהיה ההילוך בשבת כמו ההילוך בחול, וכן שלא תהיה השיחה בשבת כשיחת חול. שנאמר "ודבר דבר" (ישעיה נ"ח, י"ג). ולכן נגעו חכמים באיסור טלטול, שקל וחומר שלא יהיה הטלטול בשבת כטלטול בחול, שהרי אם יהיה מותר לטלטל בשבת, בקל יכול אדם להגיע לסדר כלים בתוך הבית, או להעביר דברים מבית לבית, ויצא שהשבת שלו נראת כמו ימי החול. ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח" (שמות כ"ג, י"ב).

טעם ב': גדר לעשיית איסור. כאשר אדם נוגע בכלי שמלאכתו לאיסור, בקלות יכול להגיע גם לעשות איסור באמצעות הכלי.

טעם ג': כדי שכל אדם יוכל להרגיש את השביתה בשבת. ישנם אנשים שלא עובדים, ובטלים כל ימיהם ואינם עושים דבר. באם יהיה מותר לטלטל בשבת כשאר ימי החול, אותם אנשים בטלים לא ירגישו את השביתה בשבת, שהרי גם בימות החול הם שובתים ממלאכה. ובשביל אנשים אלו חכמים אסרו טלטול.

הראב"ד (השגות הראב"ד, הלכות שבת, כ"ד י"ב):

גדר לאיסור הוצאה.

טעם זה מובא בגמרא, "אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא" (שבת קכ"ד, ב') חכמים חששו שאם נתיר לטלטל בשבת, יכול אדם לשכוח ולצאת מביתו עם כלי בידו, ובכך יעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות. [לפי טעם זה חכמים היו צריכים לאסור טלטול גם בכלי הנצרך בשבת, אלא שלא גוזרים על הציבור יותר מדאי, ולכן לא אסרו טלטול בכלים הנצרכים (רש"י, ביצה, י"ב, א', ד"ה ליפלגו)].

יש להעיר, כאשר אדמה"ז מביא את הטעמים לאיסור טלטול מוקצה (ש"ח, א'), הוא מונה את טעם א'

של הרמב"ם, לאחר מכן מונה את טעם הראב"ד, ומסיים בטעם ג' של הרמב"ם, בלא לכתוב את טעם הב' של הרמב"ם.

ולכאורה קצת קשה. א. מדוע אדמה"ז השמיט את טעם ב' של הרמב"ם. ב. בנוסף תמוה, מדוע אדמה"ז מכניס את טעם הראב"ד בין טעם א' לטעם ג' של הרמב"ם.

ונראה לתרץ, שלהבנת אדמה"ז הרמב"ם והראב"ד לא חולקים, ושניהם מסכימים על כך שאיסור טלטול מוקצה הוא גדר כדי שאדם לא יבא לעשות איסורים. אלא שהרמב"ם נתן דוגמא פרקטית, שאם לא יהיה את גדר איסור טלטול, אדם יבא לעשות איסורים באמצעות כלי שמלאכתו לאיסור שהוא מחזיק בידו. ואילו הראב"ד הביא את הדין בצורה כללית, וכתב שאם נאפשר לטלטל מוקצה בשבת, האדם יבא לעשות איסורי שבת.

ביאור זה מסתדר עם ההבנה השניה של המ"מ בדברי הרמב"ם, שהיא גם ההבנה המועדפת על המ"מ. לשיטתו הרמב"ם הזכיר טעמים שהוא חידש בלבד, ולא בא לשלול טעמים נוספים.

לפ"ז מובן שאדמה"ז לא התעלם מהטעם הב' של הרמב"ם, אלא בחר להשתמש בטעם הגמ' שמביא הראב"ד, שבו כלול גם טעם הב' של הרמב"ם].

שאלה ב': מה בעצם אומרת המילה "מוקצה"?

הגדרת המוקצה:

בכללות, הגדרת מוקצה הוא כל חפץ שאדם הקצה משימוש בדעתו, וכן חפץ שעצם קיומו כלל לא היה בדעת האדם. ומכיוון שהחפץ כלל לא היה מוכן לשימוש במחשבתו ובדעתו של האדם, אז כביכול האדם "הקצה" אותו משימוש במהלך השבת. ולכן החפץ אסור בטלטול.

ראוי להדגיש, אין הדבר תלוי בהאם האדם חשב או לא חשב בפועל על אותו החפץ, אלא הדבר נמדד לפי דעתו של האדם על החפץ אילו היה חושב עליו בבין השמשות. היינו שאילו כאשר היה חושב על החפץ בפועל היה בדעתו להשתמש בו באותה שבת, ממילא לא חל עליו דין מוקצה, ואילו היה חושב שלא להשתמש בו כלל, ממילא חל עליו דין מוקצה.

וניתן ב' דוגמאות להבנת העניין:

א. אדם שהניח נרות שבת על מגש, מוכח שרצונו ודעתו שהמגש יהיה תחת הנרות כל בין השמשות וישמש כבסיס לפמוטים. יוצא, שבמשך כל בין השמשות המגש "הוקצה" מדעתו, ולא רצה לעשות בו שום שימוש למעט החזקת הפמוטים. שימוש זה הוא שימוש האוסר את המגש בטלטול ולכן במשך כל השבת דין המגש יהיה מוקצה האסור בטלטול, מאחר ובבין השמשות המגש היה בסיס לדבר האסור.

הדרך להתיר את המגש הוא להניח עליו מבעוד יום חפץ חשוב המותר בטלטול בנוסף לפמוטות, ובכך האדם מגלה שאמנם ברצונו שהמגש ישמש כבסיס לדבר האסור, אבל לא רק כבסיס לחפץ האסור בטלטול, אלא גם כבסיס לדבר המותר בטלטול. יוצא שהאדם לא הקצה את המגש משימוש לחלוטין בדעתו. במקרה כזה המגש לא יהיה מוקצה, שהרי הוא בסיס לדבר האסור והמותר, ולאחר שהנרות יכבו יהיה ניתן לטלטל את המגש.

ב. אדם שבמהלך השבת רוצה לפצח אגוזים, אסור לו לקחת אבן מבחוץ שתשמש לו כמפצח לאגוז. שהרי האבן בחוץ הייתה מוקצית לגמרי מדעתו, משום שבבין השמשות האדם אפילו לא ידע מקיומה.

הדרך שבה יהיה מותר להשתמש באבן לפצח אגוז, הוא במקרה בו יש לאדם אבן קבועה בה הוא משתמש לפצח אגוזים השמורה אצלו בבית, במקרה כזה, לו יצויר שהאבן הזו הייתה עולה במחשבתו, בוודאי שלא היה מקצה אותה מלהשתמש בה בשבת, משום שהוא עושה בה שימוש היתר פעמים רבות. ולכן האבן תהיה מותרת בטלטול.

ישנם סיבות שונות שהאדם מקצה מדעתו חפץ להשתמש בו, ובכך אוסר אותו בטלטול בשבת, וכפי שיתבאר להלן, בס"ד.

שאלה ג': מהם סוגי המוקצה הקיימים ודינם?

הב"י ואדמו"ר הזקן חילקו מעט שונה את הסוגים השונים של המוקצה, וכפי שיתבאר.

יש להעיר, לפני החלוקה לסוגי מוקצה שונים, יש להגדיר האם החפץ המדובר הוא כלי, או חומר גלם. ישנם הבדלים רבים בדין בהתאם לחלוקה זו. וכדלהלן:

סוגי המוקצה הקיימים ודינם:

בית יוסף, ש"ח בתחילתו:

א. מוקצה מחמת חסרון כּיס [שו"ע, ש"ח, א]: הגדרתו - כלי שמקפידים שלא לעשות בו תשמיש אחר מלבד שימושו העיקרי, וכן כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם. דוגמא - סכין שחיטה או מילה, שנוהרים עליהם מאוד לבל יהרסו. דינו - אסור בטלטול לחלוטין, אפילו לצורך גופו (דהיינו, לעשות בו שימוש המותר בשבת). או מקומו (דהיינו, להזיזו המוקצה לצורך המקום בו הוא נמצא).

ב. כלי שמלאכתו לאיסור [שו"ע, ש"ח, ג]: הגדרתו - כלי שהשימוש העיקרי בו הוא שימוש האסור בשבת. דוגמא - פטיש. מכתשת. דינו - מותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, ואסור בטלטול לצורך שמירתו מנזק (כגון שישנה אש במקום קרוב אליו ורוצה להזיזו, או שחושש שיהרס מהשמש וכדו').

ג. מוקצה מחמת גופו: הגדרתו - חפץ שלא ראוי לשימוש, אינו מאכל וכלי, אינו עומד לשום שימוש, ולא ייחדו לשום שימוש ספציפי. דוגמא - אבנים בדרך, עפר. דינו - אסור בטלטול לחלוטין.

ויש בו אופני היתר מסויימים המאפשרים להשתמש בו בשבת וכדלהלן: 1. יחוד במחשבה מערב שבת [מאכל בהמה, ש"ח, כ"ב]. 2. יחוד במעשה מע"ש. [ארגז חול, ש"ח, ל"ח]. 3. מעשה גדול. [נדבך אבנים, ש"ח, כ"א]. 4. ידית. [כיסוי בור, ש"ח, י']. 5. אבנים לצורך בית הכסא [כבוד הבריות, ש"י"ב, א']. 6. גרף של רעי [כבוד הבריות, ש"ח, ל"ד]. 7. מת מפני דלקה [אדם בהול על מתו, ש"י"א, א']. 8. מת מפני חמה [כבוד המת, ש"י"א, ב']. 9. היזק רבים [ש"ח, י"ח]. 10. הרעי עצמו [ש"ח, ל"ד]. 11. הזזת קליפים ע"י ניעור המפה [ש"ח, כ"ו]. 12. שבירי כלים [ש"ח, ז']. 13. טלטול בשינוי באמצעות גופו [ש"י"א, ח'].
ד. בסיס לדבר האסור: הגדרתו - חפץ שהנחתי עליו דבר אסור בטלטול מתוך כוונה ומחשבה שהחפץ ישמש לו כבסיס. דוגמא - מגש לפמוטות. דינו - אסור בטלטול.

ויש בו אופני היתר כדלהלן: 1. במקרה ששכח את האיסור על גבי ההיתר, ולא הגיחו מתוך כוונה שישאר שם. מותר להזיז באמצעות טלטול מן הצד [דהיינו להזיז את הדבר מותר בטלטול באופן כזה שהאיסור יפול מאליו]. 2. אם שכח את האיסור על גבי ההיתר, וצריך למקום האיסור, מותר להרים ההיתר אם אגב כך יורם גם האיסור. 3. ילד המתגעגע לאביו ומחזיק בידו איסור, במקרה בו יש סכנה אם לא ירים את הילד. מותר להרים את הילד. 4. אבן תקועה בתוך סל מתוך כוונה שתסתום את החור בסל, מותר להרים הסל. 5. בסיס לדבר האסור והמותר שלא יכול להפריד האיסור מההיתר בלא שיהרס ההיתר.

ה. דבר שהיה בין השמשות מחובר/מחוסר צידה: הגדרתו - פירות/ירקות שבבין השמשות היו מחוברים, או בעלי חיים שלא היו ניצודים. דינו - אסור בטלטול לחלוטין.

ו. מוקצה מחמת מצווה: הגדרתו - חפץ שהקצתי אותו לשם מצווה, ואני לא רוצה לעשות בו שימושים נוספים. דוגמא - עצי סוכה. דינו - ככלי שמלאכתו לאיסור [אדמה"ז, ש"ח, י"ט-כ].

חלוקת המוקצה לשיטת אדמה"ז:

אדמו"ר הזקן מונה קצת אחרת את סוגי המוקצה. ומחלק אותם כך:

א. סוגי מוקצה בכלים. 1. מוקצה מחמת מיאוס. 2. מוקצה מחמת שבקצה אותו מלהשתמש. 3. מוקצה מחמת חסרון כיס. 4. מוקצה מחמת שהיה איסור בבין השמשות, והאיסור הלך בשבת) [סעיף ז'].

ב. מוקצה מחמת גופו. 1. כל דבר שאינו כלי ולא משמש למאכל אדם ובהמה. וכגון אבנים, מעות, עפר וכדו', והוא הדין לחפץ הראוי לשימוש היתר בשבת כגון אבן לפצוע בה אגוזים, מאחר ואין עליה תורת כלי, אסורה בטלטול. [סעיף ח']. 2. מאכלים האסורים בהנאה. [סעיף ט', וראה שם באריכות על סוגים שונים של מוקצה במאכלים].

ג. מוקצה מחמת מצווה. [סעיף י'].

בסעיף י"א, לאחר שאדמה"ז פירט על אופנים ומצבים שונים של סוגי מוקצה, אדמה"ז מסכם ומונה חמישה סוגי מוקצה אסורים בטלטול.

חמישה סוגי מוקצה אסורים: א. מוקצה מחמת חסרון כיס. ב. מוקצה מחמת גופו. ג. מוקצה מחמת איסור הנאה או אכילה. ד. מוקצה מחמת מצווה. ה. מוקצה מחמת שהיה אסור בבין השמשות.

שאלה ד': מהו כלי שמלאכתו להיתר? האם הוא אסור בטלטול?

כלי שמלאכתו להיתר [שו"ע, ש"ח, ג']: הגדרתו - כלי ששימשו העיקרי הוא לצורך היתר. דוגמא - סכו"ם, צלחות. דינו - מותר בטלטול לצורך גופו מקומו וגם לצורך שמירתו מנזק, אך אסור בטלטול שלא לצורך.

בסעיפים הבאים נפרט את הדינים השונים הנוגעים לסוגי המוקצה, וכדלהלן.

שאלה ה': האם מותר לטלטל כלים?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ב':

דין טלטול חפץ שיש תורת כלי עליו: מותר לטלטל חפץ שיש תורת כלי עליו (למעט כלי המוקצה מחמת חסרון כיס שיתבאר בסעיף ד' - ה').

ונפרט שני סוגי מוקצה בכלים:

א. כלי שמלאכתו לאיסור: הגדרתו - כלי שמשמשם בו למלאכות האסורות בשבת. כגון גרזן שנועד לחטיבת עצים, או פטיש של נפחים. דינו - מותר לטלטל אותו בשבת לצורך גופו ומקומו.

ב. כלי מוקצה מחמת מיאוס: הגדרתו - כלי מאוס כל כך שלא יבא להשתמש בו למלאכת היתר, כמו נר ישן של חרס. או נר מתכת שממלאים בו נפט. דינו - מותר לטלטל אותו בשבת. הטעם: למרות שכלים אלו מלאכתם לאיסור \ מוקצים מחמת מיאוס, הם עדין ראויים לכסות בהם כלים. וממילא אין הם מוקצים מדעת האדם לגמרי, ויש בהם שימוש כל שהוא.

שאלה ו': האם גם בימינו כלי מאוס אינו מוקצה?

כלי מוקצה מחמת מיאוס בימינו: נראה שבימינו כלי המאוס בעיני האדם עד שהוא הקצה אותו מדעתו לגמרי, אין לטלטל אותו בשבת.

שהרי בימינו אין הדרך להשתמש בכלים לכסות כלים אחרים או בכלל לעשות איזה שהוא שימוש בכלים מאוסים ומלוכלכים מאוד, וממילא האדם מקצה כלי מטונף מדעתו לחלוטין.

ומהסיבה הזו כתבו פוסקים רבים שלא להשתמש בכלי חד"פ משומש שימוש חוזר, מאחר שהוא מאוס מאוד אצל האדם ומוקצה מדעתו.

[מפי הרב ראובן שאיוביץ שיחי', ראש הכולל].

שאלה ז': מה דין כלים הנמצאים במחסן?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ג':

דין כלים שהקצה אותם אדם משימוש: כלים שאדם הקצה אותם משימוש, ולמשל כלים הנמצאים במחסן ומוכנים למכירה. דינם משתנה בהתאם להקפדת האדם, וכדלהלן:

האדם אינו מקפיד עליהם - כלים שאדם אינו מקפיד עליהם כ"כ, מותר לטלטלם. הטעם: כשהאדם אינו מקפיד כל כך לשמור על הכלים, מובן שאינו הסיח דעתו מלהשתמש בכלים. וממילא אינם מוקצים מדעתו, ובדעתו להשתמש בהם במקרים מסויימים, וא"כ אין בהם דין מוקצה.

*הנ"ל הוא דווקא בכלי ממש, אבל חפץ שאינו כלי ממש. אפילו אם יש עליו תורת כלי, כגון גיזי צמר שראויים להיות ריפוד לכיסא, וכדו'.

כאשר מכניס החפץ למחסן בטל תורת כלי מעליו, ואסור לטלטלו בשבת. (אלא אם כן יחד אותם לשימוש לתמיד, שבמקרה כזה נחשבים כלי, ומותרים בטלטול).

שאלה ח': מהו מוקצה מחמת חסרון כיס?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ד' - ה':

דין מוקצה מחמת חסרון כיס: כלים הנמצאים במחסן שאדם מקפיד עליהם [מוקצה מחמת חסרון כיס] - כלים שנועדו למכירה, ואדם מקפיד שלא להשתמש בהם, אע"פ שאינם כלים יקרים.

וכן כלים יקרים, אע"פ שאינם עומדים לסחורה אלא שמלאכתם לאיסור. והאדם מקפיד שלא להשתמש בהם שימושים אחרים מלבד השימוש העיקרי שלהם מחשש שירד הערך שלהם, אסור לטלטל אותם בשבת.

ואסור לטלטל הכלי בין לצורך מקומו, בין לצורך גופו. (ואם חשב קודם שבת להשתמש בכלי הזה, למרות שבד"כ הוא מוקצה מדעתו, מותר לטלטלו).

ולהעיר שישנו דיון בדעת אדמה"ז האם גם כלי שמלאכתו להיתר והינו יקר המציאות יכול להפוך ל"מוקצה מחמת חסרון כיס", וכגון גביע קידוש יקר מאוד וכדו'. ואכמ"ל.

דוגמאות: [אדמו"ר הזקן, ש"ח, ה' - ו']. דין סכין שחיטה ומילה וכדו':

סכין המשמש לשחיטה או מילה, וכן סכין של ספרים, וסכין סופר, אסור לטלטלם. אפילו לצורך מקומן וגופן.

הטעם: הכלים הנ"ל הם כלים שבעליהם מקפידים לא להשתמש בהם שימוש אחר מלבד מלאכתם, ומאחר שמלאכתם אסורה בשבת, הכלים האלו מוקצים לגמרי מדעתו של האדם. ואסורים בטלטול.

דין פטיש שכותשים בו בשמים: מקומות שמקפידים עליו - ולא משתמשים בו שימוש אחר מחשש שיתלכלך, אסור לטלטלו בשבת. הטעם: שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. מקומות שאין מקפידים עליו - מותר לטלטול לצורך גופו או מקומו.

הטעם: מאחר ואינו מקפיד עליו אין דינו כ"מוקצה מחמת חסרון כיס", ודינו ככל כלי שמלאכתו לאיסור.

דין נייר חלק שנועד לכתיבה: אסור לטלטל נייר חלק שנועד לכתיבה. הטעם: א. אדם מקפיד שלא להשתמש בדף שימוש אחר חוץ מכתובה, כדי שהדף לא יתלכלך. ב. כאשר מקפיד. אין על הנייר תורת כלי, ודינו כמוקצה מחמת גופו, שיתבאר להלן.

שאלה ט': מכשירי חשמל נחשבים למוקצה מחמת חסרון כיס?

דין מכשירי חשמל בימנו [פסק"ת, רע"ט, א'. ש"ח, ד']:

1 בקצרה:

מכשירים שמקפיד עליהם: מכשירי חשמל שאדם מקפיד שלא לעשות בהם שימוש כי אם שימוש המיוחד להם, כגון פלאפון חכם, וכדו', דינם כמוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור לטלטלם.

מכשירים שלא מקפיד עליהם: מכשירי חשמל שאדם לא מקפיד עליהם כגון פלאפון שבור שהפך להיות צעצוע לילדים, מאוורר, וכדו'. לכ"ע אין בהם מדין מוקצה. [ונחלקו הפוסקים האם דינם ככלי שמלאכתו להיתר. או ככלי שמלאכתו לאיסור].

הבהרה: הדין הנ"ל נוגע בחשש "מוקצה מחמת חסרון כיס", איך ישנם בעיות נוספות העלולות לאסור חפץ חשמלי בטלטול, כגון אותות אלקטרוניים המשתנים כאשר מזיז החפץ או שמדובר במכשיר חימום שיש בו חוט להט, ועוד.

ולכן על כל מקרה יש לדון לגופו, ובכל מקרה מעשי יש להתיעץ עם רב מורה הוראה.

שאלה י': מהו דין מוקצה האסור מחמת גופו?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ח':

דין מוקצה מחמת גופו: בסעיפים הקודמים דובר על כלים שבאופנים מסויימים מותרים בטלטול, אבל הנ"ל נוגע רק לכלים. ואילו חפצים שאין עליהם תורת כלי, דינם שונה, וכדלהלן:

חפצים שאין תורת כלי עליהם כגון: אבנים, כסף, עצים, קנים, קורות, עפר, חול, עיסה של ישראל, מת, בע"ח, וכיוצא בהם. אפי' ראויין להשתמש בהם בשבת, כגון אבנים לפצח אגוזים, אסורים בטלטול.

הטעם: מכיוון שאין תורת כלי עליהם, אסור לטלטלם, אפילו לצורך גופם ומקומם. וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו.

שאלה י"א: האם אוכל יכול להיות אסור בטלטול?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ט' - י':

טלטול מאכל האסור בהנאה: מאכל שאסור בהנאה, אפילו אם איסורו הוא רק מדברי סופרים, כגון סתם יינם. ואפילו אם איסורו הוא רק בשבת ויכול לתקנו במוצ"ש כגון טבל. אסור לטלטלו בשבת אפי' לצורך גופו ומקומו. הטעם: מאחר שהאוכל אסור בהנאה, דינו מוקצה מחמת גופו. שהרי לא ראוי לשום שימוש.

טלטול מאכל האסור באכילה ומותר בהנאה: כאשר המאכל מותר בהנאה אך אסור באכילה, דין הטלטול תלוי בהאם האוכל ראוי לאכילת בע"ח.

אוכל המוכן להאכלת כלבים - כגון נבלות וטרפות, שמוכנים וראויים להאכלה לכלב, מותר בטלטול. אוכל שאינו מוכן להאכלת כלבים - כגון ביצה שנוולדה ביו"ט, וכן כל דבר איסור שיש לו מתירים, אם הוא ראוי למאכל אדם אסור לטלטלו בשבת. [יוצא דופן בדין הזה, הוא דשל"מ לאחר זמן רב, שהמאכל יהיה אסור באכילה גם בימי החול, כגון איסור חדש. 'מאכל כזה יהיה מותר בטלטול בשבת].

הטעם: מותר לטלטל מאכל המוכן לכלבים, כשאר כל מאכלי בעלי חיים המותרים בטלטול. אבל מאכל

שראוי למאכל אדם, למרות שהוא ראוי גם לאכילת לכלבים, בכל זאת אדם יעדיף לתקנו במוצ"ש ולאכלו בעצמו, ולא להאכילו לכלבים. ולכן הוא מקצה את המאכל האסור בשבת מדעתו. והמאכל אסור בטלטול. למעט מקרה של מאכל שזמן איסורו רב, במקרה כזה למרות שהמאכל יהיה ראוי לאדם לאחר זמן רב, בכל זאת ייתכן שהאדם יעדיף להאכילו לכלבים, ולכן אינו מקצה אותו מדעתו.

מוקצה נוסף באוכלים, הוא מוקצה מחמת מצווה.

שאלה י"ב: כלי גדול וכבד נחשב למוקצה?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"א:

דין כלי גדול וכבד: דבר שיש עליו תורת כלי, אפי' גדול וכבד כ"כ שצריך 10 אנשים לטלטלו, כמו אבן גדולה. מותר בטלטול. הטעם: מאחר שיש עליו תורת כלי, לא משנה כמה גדול הכלי, והוא מותר בטלטול.

דין חפצים כבדים בבית [פסק"ת, ש"ח, ב]: ארונות/מקרר וכדו': הדין משתנה בהתאם לסיבה שהאדם לא מזיז אותם. אם לא מזיזם מחשש קלקול - במקרה כזה החפצים נקראים מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור לטלטלם כלל בשבת. ואם לא מזיז מחמת כובדן/רגילות/בלא סיבה - במקרה כזה אין בכלים האלו איסור מוקצה, ומותר לטלטלם.

שאלה י"ג: מה דין כלי שמלאכתו לאיסור? ומה הדין במקרה בו משתמשים בכלי גם להיתר?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ב - י"ג:

דין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור: כלי שמלאכתו העיקרית ומטרתו יצירתו היא שימוש האסור בשבת, נחשב לכלי שמלאכתו לאיסור. והדין הוא שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. אבל אסור לטלטל הכלי לצורך עצמו, כלומר, אם לדוגמא הכלי מונח במקום שיכול להגנב, והאדם חושש שהכלי ינזק, אסור לטלטל את הכלי כדי לשמור עליו.

אופן היתר טלטול לצורך שמירת הכלי: כאשר צריך קצת למקום שבו נמצא הכלי שמלאכתו לאיסור, או שצריך קצת לגופו של הכלי מותר לטלטל הכלי, למרות שעיקר כוונתו בטלטול היא לשמור על הכלי ולא לצורך גופו או מקומו של הכלי.

היתר נוסף הוא לטלטל הכלי בשינוי באמצעות גופו.

אדמו"ר הזקן, ש"ח, כ"א:

דין כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר: כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו אף לצורך עצמו. הטעם: מאחר והוא מיוחד גם למלאכת היתר אינו מוקצה מדעת האדם.

שאלה י"ד: מה דינם של סירים וקדירות?

סירים וקדירות [פסק"ת, ש"ח, י"ט]: סירים וכלי בישול נועדו לשם בישול, בישול היא כמובן מלאכה האסורה בשבת, ולכן דינם ככלי שמלאכתו לאיסור. (ואע"פ שמשתמשים בסיר גם לאחסון, אין זה שימוש העיקרי, אלא שימוש שנעשה כבדרך אגב לאחר הבישול. ולשם אחסון ממש משתמשים בקופסאות פלסטיק וכדו').

לפועל למרות שסיר הוא כלי שמלאכתו לאיסור, אם יש בתוכו אוכל מותר לטלטלו וכדלהלן:

סיר עם התבשיל - במקרה שבו התבשיל עדין נמצא בסיר, הסיר בטל לאוכל שבתוכו, ודינו כדין המאכל המותר לטלטול. סיר בלא תבשיל - דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך עצמו אסור [בהפס"מ, כאשר חושש על הכלי, אפשר להניח בתוך הסיר מאכל ולאחר מכן לטלטל הסיר אגב המאכל].

שאלה ט"ו: האם מותר להזיז סיר מלוכלך מדין גרף של רעי?

משנ"ב - מותר להזיז. שבת הלוי - לא תמיד הסיר בגדר גרף של רעי, ותלוי במצב הסיר והלכלוך בסיר.

שאלה ט"ז: אדם שהרים מוקצה, האם צריך להורידו מיד מידו?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ג:

כלי הנמצא בידו - אע"פ שהרים את הכלי באיסור, מותר להניח הכלי היכן שהוא חפץ, אפילו יותר רחוק מהמקום בו צריך שיהיה הכלי. מוקצה גמור הנמצא בידו - י"א שכיוון שהמוקצה כבר נמצא בידו מותר לטלטלו להיכן שירצה, ויש אוסרים.

להלכה: לכתחילה ראוי להחמיר להוריד את המוקצה מידו, ובמקום הפסד מרובה ניתן להיקל להניח המוקצה היכן שחפץ. הטעם: מאחר שהכלי כבר נמצא בידו, התירו לו לטלטלו להיכן שירצה.

קונטרס אחרון, סק"י:

לטלטל המוקצה ונעצר: במקרה בו האדם עם המוקצה בידו עצר מהליכתו, צריך לשמוט המוקצה מידו.

שאלה י"ז: האם מותר לגעת במוקצה?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ד:

דין נגיעה במוקצה: אדמו"ר הזקן - מותר לגעת במוקצה בידו, ובתנאי שלא יתנענע המוקצה כתוצאה מהנגיעה אפילו מעט. ולכן מותר לגעת במנורה, או בתנור כי אין חשש שיתנענעו כתוצאה מהנגיעה. וכן מותר לקחת דבר היתר שנמצא על מוקצה, או לשים היתר על מוקצה. ואפי' מותר לשבת על מוקצה, למרות שהמוקצה קצת מתנענע. ובתנאי שלא יגע בו בידיים כשמתנענע [שטלטול זה הוא טלטול לאחר יד, המותר בשבת].

אסור לעשות שימוש בגוף המוקצה אף שלא נוגע בו, כגון לשים אש תחת עצי מוקצה אף שלא נוגע בהם. הטעם: איסור מוקצה הוא רק בטלטול, ואין איסור הנאה מנגיעה במוקצה.

[במפרשים מובא שני סייגים להיתר נגיעה במוקצה א. **אסור** לגעת במוקצה כשנוגע לצורך המוקצה עצמו [מג"א ש"ח ס"ק ג', ע"פ דברי תרומ"ה]. ב. **אסור** לגעת במוקצה אם מסתבר שכתוצאה מהנגיעה האדם יגרום לנענוע המוקצה, אע"פ שלא וודאי לו שהמוקצה יזוז [מאמר מרדכי חלק ד', סימן פ"א, שיש להחמיר כהבנת המ"מ בראב"ד]. לכן הרוצה לצאת ידי חובת כל השיטות לא יגע כאשר המגע במוקצה נעשה לצורך המוקצה, ואף לא לצורך ההיתר כשיש חשש שיתנענע האיסור כתוצאה מהמגע].

שאלה י"ה: האם מותר להזיז מוקצה בשינוי?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ט"ו:

דין טלטול מוקצה כלאחר יד (-בשינוי): כל איסור טלטול מוקצה הוא רק כאשר מטלטל בדרך שרגיל לטלטל את המוקצה בימי החול. אבל מותר לטלטל מוקצה בשינוי מהדרך הרגילה לטלטלו בימי החול, וזהו "טלטול כלאחר יד". ולכן מותר להזיז מוקצה באמצעות הרגל, ומותר לצורך מקומו של המוקצה או גופו ואפי' לצורך המוקצה עצמו להחביאו וכדו'. ובוודאי שמותר לטלטל מוקצה באמצעות ניפוח בפיו.

הטעם: איסור טלטול מוקצה, הוא רק כדרך טלטול בחול, היינו, טלטול בידיים. אבל טלטול בשינוי מותר.

אדמו"ר הזקן, רע"ו, י:

טלטול מן הצד ע"י גופו: מותר אף לצורך המוקצה, וכן לשימוש מסויים במוקצה.

שאלה י"ט: האם מותר לי להזיז מוקצה באמצעות חפץ הנמצא בידי?

טלטול מן הצד ע"י דבר אחר שבידיו: כאשר המוקצה זו אגב הזזת הכלי שבידי - כגון נר המונח על כלי [באופן שהכלי אינו בסיס לדבר האסור]. וכאשר אני מזיז את הכלי הנר זו ממילא אגב הזזת הכלי. הזזה כזו מותרת רק לצורך מקומו של הנר, אבל אסורה לצורך גוף המוקצה.

המוקצה זו ע"י הכלי שבידי - כגון הזזת קליפות מוקצה מהשולחן ע"י סכין, דהיינו שכאשר האדם מזיז את הסכין הקליפות נופלות מהשולחן כתוצאה ישירה מתזוזת ידו של האדם, הזזה כזו אסורה בכל עניין. **הטעם:** מאחר ואין פה הזזה בשינוי מדרך החול, אלא הסכין הנמצא ביד האדם, נחשב כ"ידא אריכתא" (-יד ארוכה) שלו להזיז האיסור. וממילא זה כאילו האדם הזיז את המוקצה בידיו ממש. ולא בשינוי.

שאלה כ': יש מצבים בהם גם בשינוי אסור לי לטלטל? יש מי שאסר טלטול בשינוי?

אחרונים - דיני טלטול בשינוי [מתוך פסק"ת ש"ח, י"ב, י"ד]:

הגדרת שינוי: ההיתר להזיז בשינוי, הוא רק כאשר בשעת ההזזה משנים מהדרך בה רגילים להזיז את אותו החפץ, אבל אם ה"שינוי" הוא הדרך הרגילה בה האדם משתמש להזזת החפץ - אסור. ולמשל להזיז כדור

באמצעות הרגל, או להזיז כללכוכים באמצעות מטאטא. שאע"פ שבד"כ אין הדרך להזיז חפצים באמצעות רגל, בכ"ז יהיה אסור להזיז הכדור, מאחר שדרך האדם להזיזו באמצעות רגלו.

סיבת ההזזה: נחלקו פוסקי דורנו, בדין הזזה ע"י שינוי, האם גם כאשר ניכר בבירור שעושה זאת לצורך המוקצה יש להתיר טלטול בשינוי. וכדי לסכם הדעות, נראה לחלק לפי דרגות שונות של טלטול:

א. במעשיו לא ניכר שמטלטל לצורך המוקצה, אלא נראה שכדרך אגב מתזוזתו גם המוקצה זו, וכגון ששוכב על המיטה ומזיז הקש - טלטול כזה מותר לכ"ע. ב. ניכר שמזיז המוקצה לצורך מקומו של המוקצה. מסקנת הפוסקים להתיר טלטול בשינוי גם באופן הזה. והפמ"ג מחמיר ואוסר. ג. ניכר שמזיז לצורך המוקצה הכרעת המשנ"ב להתיר, וכך פשטה ההוראה. ויש שכתבו שלא להתיר בקלות להזיז מוקצה בשינוי לצורך המוקצה, אלא יש להחמיר מעט בדבר.

הצנעת כסף באמצעות רגליו [הערה 146]:

אדמו"ר הזקן / משנ"ב - מותר. חיי אדם - אסור.

שאלה כ"א: מהי הגזרה שנגזרה בימי נחמיה?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ט"ז:

גזירת נחמיה: בימי נחמיה בן חכליה (לערך במאה החמישית לפנה"ס למניינם), עם ישראל זלזלו מאוד באיסורי שבת. ולכן גזרו חכמים ואסרו בטלטול אפילו כלים שמלאכתם להיתר לצורך מלאכה המותרת, והתירו בטלטול כוסות וצלחות וכדו' וכלים נצרכים לסעודת שבת בלבד.

לאחמ"כ ראו חכמים שהחל העם להזהר באיסורי שבת, ולכן התירו טלטול בכלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו. לאחמ"כ שוב ראו חכמים שהעם נזהר יותר, והקלו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר גם לצורך שמירתו מנוק.

יש לציין, שגזרת נחמיה הייתה על כלים, אך ספרי קודש ואוכלים מעולם לא היו בגזרה.

שאלה כ"ב: האם מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר ללא צורך?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ט:

דין טלטול שלא לצורך:

טלטול כלי שלא לצורך: אסור לטלטל כלי שלא לצורך, אפי' כלי שמלאכתו להיתר. הטעם: חכמים לא התירו מגזרתם טלטול שלא לצורך, ולכן אסור לטלטל כל כלי שלא לצורך.

טלטול אוכל וספרים שלא לצורך: מותר לטלטל אוכל וספרים המותרים להשתמש בהם בשבת אף שלא לצורך. הטעם: חכמים לא גזרו כלל איסור על טלטול אוכל וספרים, וממילא מותר לטלטלם כמו קודם הגזרה.

משא"כ הכלים שגזרו עליהם ונאסרו בטלטול, לאחר מכן כשחכמים שבו והתירו אותם שוב בטלטול, התירו אך ורק מפני הצורך שלהם בשבת. אבל טלטול שלא לצורך, לא התירו, ולכן גם כלים שמלאכתם להיתר אסורים בטלטול שלא לצורך.

שאלה כ"ג: האם מותר לטלטל חפץ כדי להירגע?

טלטול להשקיט רוחו הסוערת [פסק"ת, ט"ז]: כתבו גדולי הפוסקים, שאם צריך להשקיט עצביו או להרגיע רוחו, ומשום כך מחזיק איזה דבר, זהו טלטול לצורך, ואין בזה איסור טלטול.

טלטול כלי שנוכחתו מפריעה לאדם [פסק"ת, י]: במקרה בו יש חפץ שנוכחתו מאוד מפריעה לאדם, אם נוכחות החפץ מפריעה לו עד כדי כך שלא יכול לשהות במקום בו החפץ נמצא. או שהאדם עצמו יוכל להשאר אך לא ירגיש בנוח להכניס אורחים, מותר לטלטל החפץ למקום אחר. אמילו במקרה בו החפץ הוא כלי שמלאכתו לאיסור.

שאלה כ"ד: מותר לי לטלטל דבר שאני לא צריך כרגע אלא רק יותר מאוחר במהלך היום?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ח:

דין טלטול לצורך עתידי: מותר לטלטל סכין כאשר אני אצטרך אותו יותר מאוחר במהלך היום. הטעם: טלטול שלא לצורך אסור, רק כאשר אני לא צריך לטלטול כלל. אבל כאשר אני מטלטל לצורך עתידי זהו טלטול לצורך. שמותר. [הנ"ל דווקא לשימוש עתידי במהלך השבת, אבל לצורך שימוש לאחר שבת אסור משום הכנה משבת לחול].

שאלה כ"ה: האם מותר לטלטל תפילין? ומה דין שופר ומגילת אסתר?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, י"ט:

דין טלטול תפילין: אסור לטלטל תפילין לצורך עצמן, כלומר לשומרם שלא ינזקו, וכן אסור לטלטל אותם לשומרם מגנבים. (ודווקא במקום שבו רוב הגנבים הם גנבי ישראל, אבל אם רוב הגנבים הם גנבי עכו"ם, חוששים שיבאו התפילין לביזיון, ומותר לטלטלם).

מותר לטלטל תפילין לצורך גופן, ולמשל כדי שישמרו התפילין על האדם מן המזיקין. וכן מותרים בטלטול לצורך מקומן.

הטעם: דין תפילין הוא לא כספרי קודש, ולא ככלי שמלאכתו להיתר שהרי אסור לצאת בתפילין לרה"ר. וכל דבר שאסור לצאת בו בשבת, אסור ללבושו כלל, אפי' בתוך הבית, שמא יצא בו. (וגם לדעה המתירה ללבוש תפילין בבית אין זה כלי שמלאכתו להיתר, שהרי התפילין מיוחדים למצווה). ולכן אסור לטלטלן לצורך עצמן, אבל לצורך גופן או מקומן, מותר, כיוון שבכל זאת יש עליהם תורת כלי.

אדמו"ר הזקן, ש"ח, כ':

דין טלטול כלי זמר: שופר וחצוצרות אסור לטלטלן לצורך עצמן, ומותר לטלטלן לצורך גופן או מקומן.

הטעם: שהרי הם ככלי שמלאכתו לאיסור, משום שאסור לנגן בשבת.

אחרונים [פס"ת]:

דין תפילין \ מגילת אסתר \ שופר בימנו: יש להבחין ולחלק, בדיו תפילין שופר ומגילה, שהרי בימיהם היו נוהגים להשתמש בתפילין לצורך שמירה ממזיקים, ואף היו משתמשים באופן קבוע במגלת אסתר ללמד ילדים, וכן בשופר היו משתמשים לשם שתייה, ולכן דנו הפוסקים האם להחשיב אותם ככלים שמלאכתם לאיסור או להיתר.

אבל בימנו שכלל אין הדרך לעשות שימוש בתפילין מלבד להניחן, או במגילה מלבד קריאת המגילה בפורים. מחמת היוקר שלהם, נראה שיש לדונם כמוקצה מחמת חסרון כיס, ולא להזיזם כלל. גם לא לצורך גופן ומקומן.

אלא אם מדובר במקום טינוף וכדו' שהם מונחים שם בבזיון, שאז נראה להתיר לטלטלם גם בימנו.

שאלה כ"ו: יש דרך היתר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור להצילו מדליקה וכדו'?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, כ"ב:

דין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור ע"י כיכר או תינוק: מדוכה (-מכתשת), כאשר נמצא בה שום וכדו', מותר לטלטלה גם לצורך שמירתה. **הטעם:** המדוכה טפלה לשום, והשום מותר בטלטול גם בלא צורך כלל. כדן כלי שבטל לתבשיל שבו.

מדוכה שיש בה ככר או תינוק: נשאלת השאלה, האם כאשר אני שם בתוך המדוכה כיכר, המדוכה נהיית בטלה לכיכר ומותרת בטלטול?

דעה א' - אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו ע"י שאני מניח בו ככר או תינוק. למעט מת, שהותר בטלטול ע"י ששמים עליו כיכר או תינוק. **הטעם:** המדוכה אינה טפלה לככר או לתינוק, ולכן דינה נשאר כמו שהיה קודם, דהיינו כלי שמלאכתו לאיסור, ולכן אסור לטלטלה לצורך עצמה, ובמת עשו קולא מיוחדת.

דעה ב' - מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו ע"י כיכר או תינוק. **הטעם:** כשחכמים אסרו לטלטל חפץ אגב כיכר או תינוק, הם לא אסרו לטלטול של כל חפץ, אלא אסרו חפץ שאינו בתורת כלי כלל, ואסור בטלטול לגמרי. אבל כלי שמלאכתו לאיסור, שמותר בטלטול לצורך גופו או מקומו, לא גזרו לאסור, ומותר לטלטלו ע"י כיכר או תינוק לצורך עצמו.

הלכה: לכתחילה - מחמירים כדעה הראשונה, ולא מטלטלים כלי שמלאכתו לאיסור ע"י כיכר או תינוק. **בהפס"מ -** ניתן לסמוך על דעה ב', ולטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך שמירתו, באמצעות כיכר או תינוק.

ויש לסייג שהנ"ל הוא בשאר כלי מוקצה, אבל כלי מוקצה מחמת חסרון כיס, אין להתיר כלל לטלטלו

באמצעות כיכר או תינוק, אפילו בהפס"מ. הטעם: שהרי דינו כמוקצה גמור, שגם לדעה השניה המקילה, אסור בטלטול אגב כיכר או תינוק.

שאלה כ"ז: דבר הנוולד בשבת או ביו"ט מותר בטלטול?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, כ"ג:

דין טלטול נולד: חפץ שלא היה קיים בערב שבת או בערב חג, ונוצר במהלך השבת עצמה או במהלך היו"ט, וכגון כלי שיצר עובד גוי לצורך עצמו בשבת, האם הכלי מותר בטלטול?

נולד בשבת - מותר לטלטל דבר שנוולד בשבת, ולכן נכרי שהכין כלי מעצמו. אפילו שלא היתה דעת האדם על הכלי מערב שבת, בכל זאת מותר לו לטלטל הכלי.

נולד ביו"ט - אם הכלי נולד ביו"ט, יש להחמיר ולאסור לטלטלו.

שאלה כ"ח: חפץ שנשבר בשבת, מותר לטלטל את השברים שלו?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, כ"ח:

דין טלטול שברים האסורים בטלטול מחמת סכנה: מותר לטלטל שברים המסכנים את הרבים, כגון שברי זכוכית של כלי שבור הנמצאים אל שולחן, או שברי זכוכית במקום שעוברים בו אנשים רבים. והו"ד לשאר מיני היזק. הטעם: לא גזרו לאסור טלטול מוקצה במקום סכנה לגופם של רבים. ואפילו על איסור טלטול בכרמלית לא גזרו לאסור.

אסור להזיז שברי חרס שאין יכולים להינזק בהם, למרות שע"י הדריכה עליהם שוברים אותם. הטעם: שברי כלי חרס אינם מסכנים את הרבים. ולא חששו לכך ששוברים את שברי כלי החרס בהליכה, כי האיסור לשבור כלי חרס הוא רק כשהאדם מתכווין ששבר הכלי יהיה ראוי לו לשימוש מסויים, ובמקרה כזה אסור, משום שהאדם מתקן כלי באמצעות השבירה. אבל לא אסור חכמים לשבור כלי חרס בלא בכונה.

שאלה כ"ט: חפץ שזרקתי לפח נהייה מוקצה?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל' - ל"א:

שבר שזרקו לאשפה:

זרקו מבעוד יום - אדם שנשבר לו כלי בערב שבת, וזרקו לאשפה, אסור לו להוציא מהאשפה ולטלטלו בשבת. ואפילו אם הכלי השבור, או אחד השברים ראוי לשימוש לעניים, אסור לעניים לקחת את השבר מהאשפה בשבת. הטעם: מאחר שהחפץ נזרק לפח, התבטל השבר מתורת כלי. ומכיוון שהולכים אחר דעתם של הבעלים, השבר אסור אף לעניים.

זרקו בשבת - שבר שזרק בשבת לאשפה מותר להוציא מהאשפה ולטלטלו. הטעם: בבה"ש היה על השבר תורת כלי, אם כן לא בטלה ממנו תורת כלי כשזרקו לאשפה.

כלים חד"פ לאחר השימוש בהם [פסק"ת, כ"ג]:

כלים חד פעמיים בימנו שנזרקו לאשפה, מה דינם?

זרקם לאשפה: בכל מקרה אסורים בטלטול לחלוטין, מאחר שאין הדרך להשתמש בהם אחר שזרקם, וממילא בטלו מתורת כלי.

לא זרקם לאשפה: יש לחלק בין כלים שהדרך היא להשתמש בהם שימוש חוזר ואינם מאוסים, לבין כלים מאוסים, וכדלהלן:

כלים שאינם מאוסים - כגון, כוסות או בקבוקים חד"פ, כל עוד לא זרקם לאשפה ראויים לשימוש ע"י הדחק, ולכן מותר להשתמש בהם שוב. ואינם אסורים בטלטול.

כלים מאוסים - כגון, גביעי לבן, ושקיות ריקות של חלב, שאין אדם עושה בהם שימוש חוזר, יש בהם מדין מוקצה. ואסור לטלטלם. אלא אם כן יש בהם דין גרף של רעי. [ולכן יש להזהר מהוצאות שקית חלב ריקה מהכד שלה, שהרי מטלטל דבר האסור בטלטול, ולא יוציא את השקית בידו, אלא ינער השקית מהכד לתוך האשפה].

ויש לסייג שהנ"ל הוא לדעת הפסק"ת, אבל בפירוש דברי שלום על שו"ע אדמה"ז, הרב בערל לוויין כותב, שגם אם אדם זרק את הכלי החד"פ לפח, אין זה מועיל לבטלו מתורת כלי, שהרי הכלי עדין ראוי לשימוש. ואם כן, מותר לטלטל כלים חד"פ, אפילו אם זרקם לאשפה בשבת. [כמובן, שבמקרה בו זרקתי את הכלי לפני שבת הכלי הוקצה מדעתי, והוא אסור בטלטול כמבואר בדברי אדמה"ז].

שאלה ל': האם מותר להגיד לגוי לטלטל?

דין טלטול ע"י גוי: מותר בשבת לטלטל בכל עניין ע"י גוי, ובלבד שלא מטלטל לצורך המוקצה עצמו. [וראה הפרטים בזה בסימן רע"ו, ט' - י']

שאלה ל"א: האם מותר לטלטל את נר ההברלה בשבת מהבית לבית הכנסת?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ג:

טלטול נר בשבת לצורך מוצ"ש: רבים טועים ומטלטלים נר בשבת לצורך מוצ"ש או לצורך גוי, ועוברים על איסור טלטול מתוך מחשבה שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו. ואסור הדבר. הטעם: מה שהתרנו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, מדובר רק לצורך תשמיש היתר במהלך השבת עצמה. אבל לא לצורך שימוש במוצ"ש.

שאלה כ"ח: האם מותר לטלטל דלת שהתפרקה מכלי?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ד:

דין דלת שנתפרקה מכלי: מותר לטלטל דלת כלי שהתפרקה, בין הדלת מהצד או שהדלת היא כיסוי מעל

הכלי. בין התפרקה הדלת בשבת בין בחול. הטעם: מכיוון שהדלת ראויה לחזור לכלי, עדין תורת כלי עליה. ומותרת בטלטול.

שאלה ל"ב: מותר לטלטל דלת שהתפרקה מהבית?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ה:

דין דלת שהתפרקה מהבית: אסור לטלטל דלת שהתפרקה מהבית, אע"פ שהיא ראויה לשימוש, בין נתפרקה בחול בין נתפרקה בשבת.

הטעם: על הדלת לא היה שם כלי מלכתחילה, וממילא כאשר היא התנתקה מהבית אין עליה תורת כלי.

ולמרות שאפשר להשתמש בה שימושים אחרים, האדם לא מעוניין לעשות בה שימוש לדברים אחרים שהרי חשוב לו שהדלת תישאר שמורה ונקיה, כדי שיוכל להחזיר את הדלת חזרה לביתו. לכן אין תורת כלי על הדלת, אפילו שראויה לשימוש לדברים אחרים ואסורה בטלטול.

שאלה ל"ג: האם מותר לטלטל כפתור שנפל מכנגד בשבת?

דין טלטול כפתור שנפל בשבת [פסק"ת, כ"ד]:

הבגד ראוי לשימוש בלא כפתור - במקרה כזה, הכפתור מותר בטלטול, מאחר שחל עליו שם כלי אגב "אביו" הבגד המקורי.

הבגד לא ראוי לשימוש בלא כפתור - הכפתור אסור בטלטול, מאחר שאין על הבגד המקורי שם כלי, ואם כן גם לכפתור אין תורת כלי, ואסור בטלטול.

שאלה ל"ד: מוקצה מחמת גופו שאני עושה בו שימוש לצורך כלי, האם הוא מותר בטלטול?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ו:

דין חפץ שאין תורת כלי עליו שעשאו כיסוי לכלי:

אדם יכול לקחת חפץ שאין תורת כלי עליו, ולעשות בו שימוש קבוע ובכך להכניסו לתורת כלי המותר לטלטול בשבת. ולמשל להפוך חתיכת ברזל לכיסוי לכלי. ובתנאי שהוא עמד באחד מהתנאים הנ"ל:

א. תיקן את החפץ ועשה בו מעשה, אע"פ שלא כיסה בו בפועל. הטעם: שהרי תיקונו מוכיח על החפץ שהוא עומד להיות כיסוי. ויש עליו תורת כלי.

ב. אם האדם עשה בחפץ שימוש, וכיסה באמצעותו את הכלי לפחות פעם אחת קודם השבת. ויש לסייג שהנ"ל בתנאי שהחפץ הוא דבר הראוי לעשות ממנו כיסוי. אבל חפץ שאין דרך לעשות ממנו כיסוי, כגון

אבן, שהשתמש בה לכסות חבית פעמים רבות, אסורה בטלטול אף אם השתמש בה לכיסוי מעש"ב. ורק אם עשה בה מעשה המוכיח עליה שעומדת לכיסוי, הכניסה לתורת כלי, ומותרת בטלטול.

שאלה ל"ה: חפץ שאין עליו תורת כלי, ואני עושה בו שימוש בקרקע, האם הוא מותר בטלטול?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ז:

דין חפץ שאין תורת כלי עליו שעשאו כיסוי לקרקע: חפץ שאין תורת כלי עליו שעשאו כיסוי לבור, אע"פ שהשתמש בו זמן רב, ועשה בו מעשה, עדין אין זה מועיל להכניס את החפץ לתורת כלי, והכיסוי אסור בטלטול.

אופן ההיתר - אם האדם יצר לכיסוי בית אחיזה (-ידיית) לאחוז בה, זה מועיל לתת לכיסוי הקרקע תורת כלי, ולאפשר את טלטול הכלי בשבת. הטעם: רק כאשר יש לכיסוי הקרקע ידית, מוכח שהחפץ אכן עשוי להטלטל, ויש תורת כלי עליו.

הדין הנ"ל נכון גם לכיסוי כלים הקבורים בקרקע, ולא רק לכיסוי קרקע ממש.

מכסי ניקוז ביתיים של ימנו [פסק"ת, כ"ז]: אם יש להם ידית - מותר לפתוח אותם. ואם אין להם ידית - אסור לפותחם. [והשפה הבולטת הנמצאת מחוץ לכיסוי, נחשבת כידית לעניין הזה].

שאלה ל"ו: חפץ שאין עליו תורת כלי, ואני עושה בו שימוש בכלי המחובר לקרקע, האם הוא מותר בטלטול?

אדמו"ר הזקן, ש"ח, ל"ז:

דין כלים המחוברים בקרקע:

כלים שאינם קבורים לחלוטין בקרקע - כגון תנור של ימיהם שהיה מחובר לקרקע בטיט, אבל אינו קבור בקרקע לחלוטין, דינו ככלי (ראה שאלה ל"א) ואין כיסוי התנור צריך ידית כדי לטלטלו.

כלים הקבועים לחלוטין בקרקע - תנורים שלנו הבנויים ע"ג קרקע, וכן כל דבר הטמון בקרקע לחלוטין, דינו כקרקע (ראה שאלה ל"ב) וצריך ידית כדי שיחשב כלי ויהיה מותר בטלטול. הטעם: כאשר הכלי כולו נמצא בתוך הקרקע דינו כקרקע.

מכסים של קופסאות חשמל/פלאפון/ניקוז וכדו' [פסק"ת, כ"ז]: מכסים כאלו אע"פ שיש להם בית יד, אסור להוציא אותם בשבת, מאחר ואין עשויים להפתח אלא לעיתים רחוקות מאוד.

